

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

**ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

ΜΑΡΙΑ Γ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΣ ΓΕΩΠΟΝΟΣ

ΑΘΗΝΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΛΩΝΑΡΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

**ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

ΜΑΡΙΑ Γ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΣ ΓΕΩΠΟΝΟΣ

ΑΘΗΝΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΛΩΝΑΡΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

ΜΑΡΙΑ Γ. ΘΕΩΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΣ ΓΕΩΠΟΝΟΣ

ΑΘΗΝΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΚΛΩΝΑΡΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ, Επίκουρος Καθηγητής ΓΠΑ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΚΛΩΝΑΡΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ, Επίκουρος Καθηγητής ΓΠΑ

ΖΩΓΡΑΦΑΚΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής ΓΠΑ

ΠΑΠΑΔΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, Επίκουρος Καθηγητής ΓΠΑ

Περίληψη

Η εν λόγω εργασία ασχολήθηκε με την αποτύπωση της εξελικτικής πορείας των εξαγωγών των αγροτικών προϊόντων στο διάστημα μεταξύ 1988-2014 και ολοκληρώθηκε μέσα από τέσσερα κεφάλαια, όπου πιο αναλυτικά το πρώτο αναφέρθηκε στην εξέλιξη των αγροτικών προϊόντων την εξεταζόμενη περίοδο και πιο συγκεκριμένα για τη σύνθεση των προϊόντων αυτών και για τη γεωγραφική κατανομή τους.

Στη συνέχεια το δεύτερο κεφάλαιο βασίστηκε στις κύριες ανταγωνίστριες χώρες της Ελλάδας αναφορικά με τις εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων αλλά και τη σύγκριση με παλαιότερες μελέτες του ΚΕΕΜ.

Το τρίτο κεφάλαιο έδωσε βαρύτητα στη θέση των Ελληνικών Αγροτικών Προϊόντων στις Ξένες αγορές και το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο αναφέρθηκε στο Δείκτη ανταγωνιστικότητας στο κλάδο των αγροτικών προϊόντων. Η εργασία έκλεισε με τα συμπεράσματα.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ: Εμπόριο αγροτικών προϊόντων

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Εξαγωγές, εμπόριο ,αγροτικά προϊόντα, ανταγωνίστριες χώρες

Abstract

This work dealt with the depiction of the evolutionary process of export of agricultural products between 1988-2014 and was completed through four chapters; the first one reported in more details the development of agricultural products the period under review and more particularly the synthesis of these products and their geographical distribution.

Then the second chapter was based in the main competing countries of Greece regarding the exports of agricultural products and also comparing with previous studies of KEEM.

The third chapter focused to the position of the Greek Agricultural Products in Foreign markets and the fourth and last chapter mentioned in the Index of competitiveness in the agricultural products industry. The assignment ended with conclusions.

SUBJECT AREA: Trade of agricultural products

KEYWORDS: Exports, trade, agricultural products, competing countries

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 1ο Η Εξέλιξη των Αγροτικών Προϊόντων κατά τη περίοδο 1988-2014.....	14
1.1 Σύνθεση Εξαγωγικών Προϊόντων	14
1.2 Γεωγραφική Κατανομή Εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων.....	17
Κεφάλαιο 2ο Οι Βασικές Ανταγωνίστριες Χώρες της Ελλάδος στις Εξαγωγές Αγροτικών Προϊόντων	22
2.1 Εισαγωγή.....	22
2.2 Αποτελέσματα	25
2.3 Σύγκριση με Παλαιότερες Μελέτες του ΚΕΕΜ ..	28
Κεφάλαιο 3ο Η θέση των Ελληνικών Αγροτικών Προϊόντων στις Ξένες αγορές	41
Κεφάλαιο 4ο Δείκτη ανταγωνιστικότητας στο κλάδο των αγροτικών προϊόντων	53
Συμπεράσματα	62
Βιβλιογραφία	66

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία εστιάζει στην αποτύπωση της εξελικτικής πορείας των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων κατά τη περίοδο 1988-2014. Στο παρελθόν η Ελλάδα σε μεγάλο βαθμό ήταν κατεξοχήν μια γεωργική χώρα, η οποία στηριζόταν στις εξαγωγές. Το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας όσο περνά ο καιρός, και ειδικά μετά την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ελλειμματικό.

Τα τελευταία χρόνια, στα χρόνια της κρίσης, έχει ξεκινήσει να παρουσιάζετε μια θετική διακύμανση σε επίπεδο αγροτικών προϊόντων. Αυτό βέβαια διαφοροποιείται ανά κατηγορία αγροτικών προϊόντων, δεν είναι δηλαδή εξίσου ελλειμματικό ή πλεονασματικό σε όλες τις κατηγορίες.

Εξελικτικά η σχέση εισαγωγών, εξαγωγών σε σχέση με τα αγροτικά προϊόντα παρουσιάζει τα τελευταία 40 χρόνια την ακόλουθη πτωτική πορεία όπου μπορούμε να παρατηρήσουμε στον πίνακα I και διάγραμμα II.

Πίνακας Ι-Εξελικτική πτωτική πορεία μέσα στις δεκαετίες

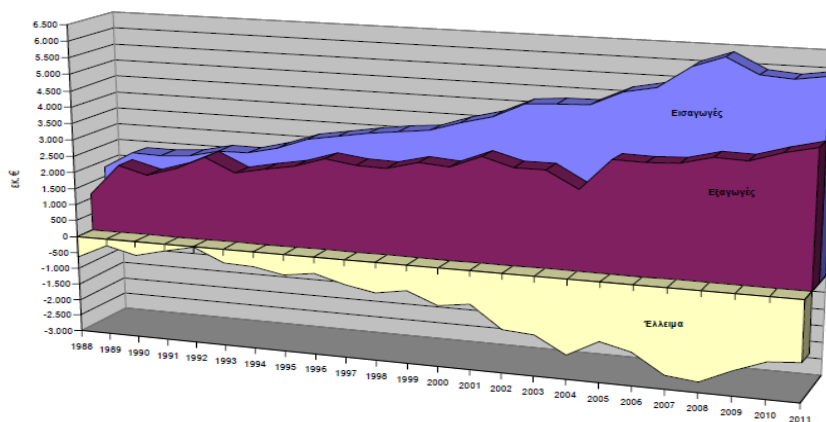
Χρονολογία	Εξέλιξη
1970	120%
1980	95%
1990	84%
2000	63%

Πηγή: ΟΟΣΑ.

Τα τελευταία χρόνια και ειδικά τη περίοδο 2013-2014 τα δεδομένα άλλαξαν μιας και παρουσιάζεται μια άνοδο στις εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων. Συγκεκριμένα το 2011 οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων από 4,11 δισεκατομμύρια το 2010 πήγαν στα 4,59 δισεκατομμύρια το 2011 παρουσιάζοντας μια αύξηση 7,1%. Στα παρακάτω γραφήματα γίνεται μια ευρύτερη παρουσίαση του εξωτερικού εμπορίου των αγροτικών προϊόντων από το 1988-2011 και από το 2012-2014

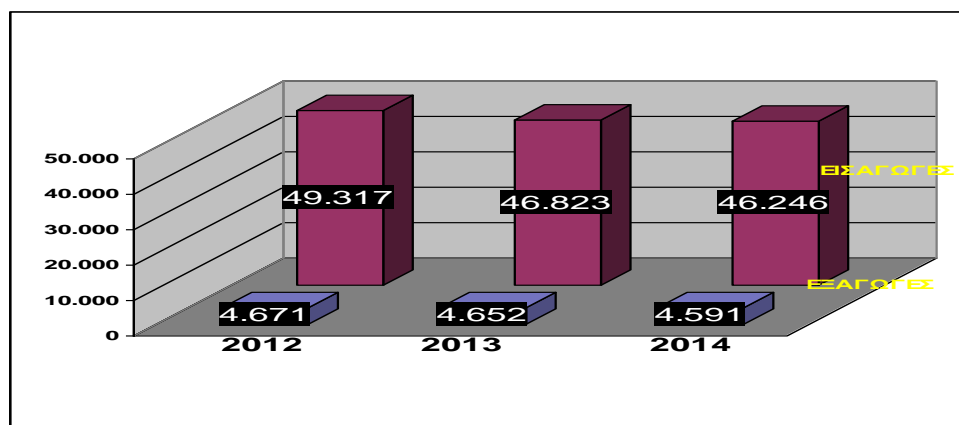

Εξωτερικό Εμπόριο Αγροτικών Προϊόντων 1988 - 2011

Διάγραμμα I: Εξωτερικό Εμπόριο Αγροτικών προϊόντων 1988-2011

Πηγή: ΟΟΣΑ και Βήμα.(2014) Ο χάρτης των ελληνικών εξαγωγών στα χρόνια του μνημονίου, Ανάκτηση από: <http://mobile.tovima.gr/Article.aspx?Id=722359> [20-7-2015]

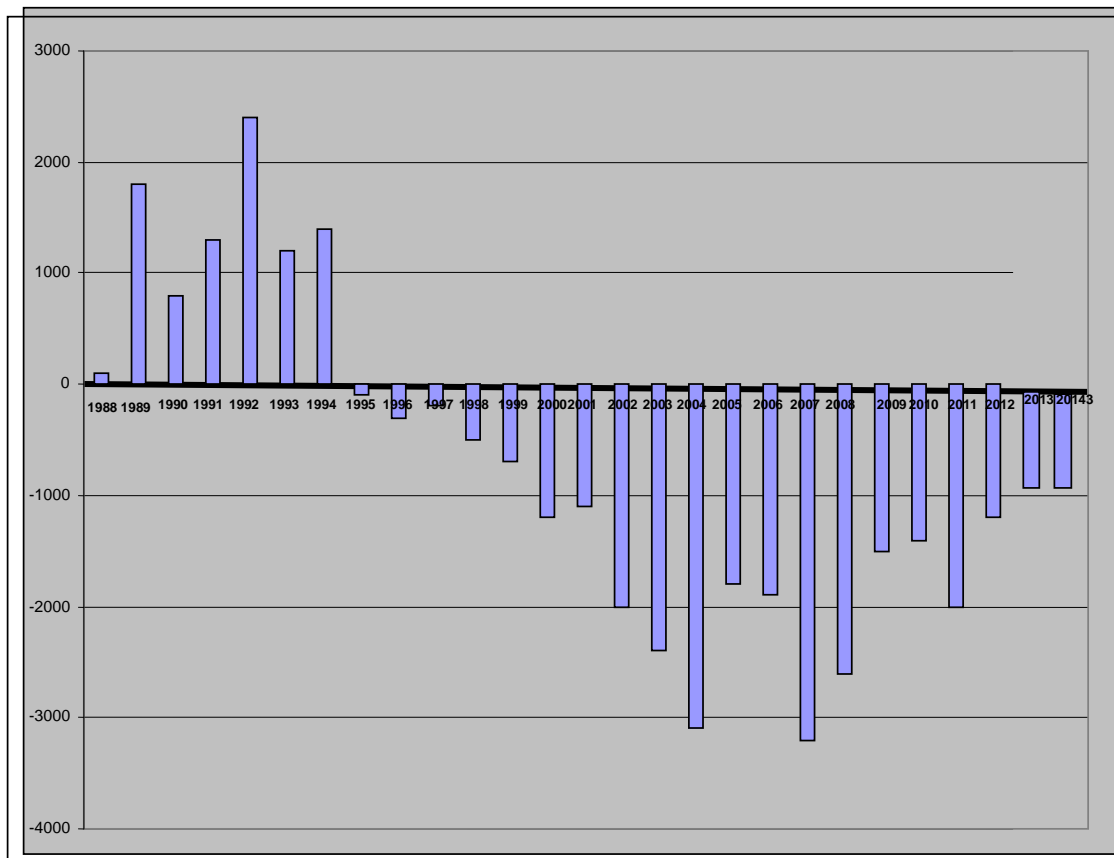
Διάγραμμα II: Εξωτερικό Εμπόριο Αγροτικών προϊόντων 2012-2014

Πηγή: Το Χρήμα.(2014) Αναλυτικά οι Εξαγωγές 2014, Ανάκτηση από: <http://www.toxrima.gr/pse-analytika-oi-eksagoges-to-2014-stoxos-t/> [26-10-2015]

Αποτέλεσμα των εξελίξεων ήταν το εμπορικό ισοζύγιο να παρουσιάζει τα τελευταία 25 χρόνια ένα έλλειμμα το οποίο έχει αρχίσει και μειώνεται τα τελευταία χρόνια. Το έλλειμμα αυτό έφτασε και στα 500 εκατομμύρια ευρώ. Μέχρι και το 2000 το έλλειμμα αυξανόταν με φυσιολογικούς ρυθμούς, ενώ από το 2008 και μετά το έλλειμμα άρχισε να αυξάνεται με γοργούς ρυθμούς φτάνοντας και στο -2.684 εκατομμύρια ευρώ.

Στη συνέχεια και μετά το 2008 και λόγω της εστίασης των πολιτών σε εναλλακτικές μορφές εύρεσης εσόδων, υφίσταται μια μετακίνηση προς τη καλλιέργεια της γης και στη διεύρυνση των εξαγωγών, αλλά και στη μείωση των εισαγωγών, με αποτέλεσμα το έλλειμμα να μειωθεί. Συγκεκριμένα το 2010 περιορίστηκε το έλλειμμα στα 1,84 δισεκατομμύρια ευρώ. Μέσα στο 2012-2014 το έλλειμμα έχει πέσει κάτω από το 1 δισεκατομμύρια ευρώ, πράγμα πολύ σημαντικό δεδομένου ότι ήταν στα 3 δισεκατομμύρια στην αρχή της κρίσης (Τράπεζα Πειραιώς, 2014).

Στο διάγραμμα III γίνεται μια παρουσίαση του αγροτικού εμπορικού ισοζυγίου όγκου και όροι εμπορίου. Η αρνητική επίδραση των όρων εμπορίου και το ισοζύγιο των αγροτικών προϊόντων, είναι δεδομένη και ουσιαστικά βοηθά στη μέτρηση της πορείας των εισαγωγών και εξαγωγών των προϊόντων αγροτικής παραγωγής.

Διάγραμμα ΠΙ: Αγροτικό Εμπορικό Ισοζύγιο Όγκου και Όροι Εμπορίου

Πηγή: Χαλκιάς, Ι.(2014) Εξαγωγές Αγροτικών Προϊόντων, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγών

Σήμερα οι Έλληνες παραγωγοί λόγω της εισαγωγής φθηνών αγροτικών προϊόντων, είναι αναγκασμένοι να εστιάζουν κυρίως στις εξαγωγές, προκειμένου μέσα από τις ξένες αγορές να μπορέσουν να επιβιώσουν. Αυτό καθιστά πολλά χρόνια τώρα και κυρίως μετά την είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το βασικό λόγο γιατί η Ελλάδα

έχει μεγαλύτερη εξαγωγική από εισαγωγική δράση.

Μέσα στα χρόνια της οικονομικής κρίσης, όπως έχει μέχρι τώρα αναφερθεί, οι εξαγωγές έχουν βασική θέση στην αντιμετώπιση της κρίσης. Η αύξηση κατά 10%-12% τα τελευταία χρόνια βοήθησε θετικά το ΑΕΠ. Αυτό σημαίνει ότι η ύφεση της ελληνικής οικονομίας θα ήταν ακόμα πιο μεγάλη αν οι εξαγωγές δεν αυξάνονταν φέρνοντας επιπρόσθετα έσοδα στην Ελληνική οικονομία.

Μέσα στα χρόνια 2012-2014 παρατηρήθηκε μια επιπρόσθετη αύξηση των εξαγωγών των αγροτικών προϊόντων το πρώτο χρόνο της τριετίας, στη συνέχεια όπως μέχρι τώρα έχει παρατηρηθεί υπάρχει πτώση, πράγμα που ενίσχυσε ακόμα περισσότερο τα έσοδα του ελληνικού κράτους και βοήθησε στην ενίσχυση του ΑΕΠ.

Δεδομένης της συμβολής της αγροτικής παραγωγής στην Ελληνική οικονομία, γίνεται κατανοητό ότι η ενασχόληση και μελέτη του παρόντος πεδίου, αποτελεί σημαντικό ζήτημα, διότι δεδομένης της διάρκειας μελέτης θα εξαχθούν πολύ χρήσιμα συμπεράσματα, που θα δείξουν τη πορεία της Ελληνικής οικονομίας σε μια από τις πιο ουσιαστικές περιόδους, αυτής που αναφέρετε στην Ευρωπαϊκή πορεία της χώρας, αλλά και στο στιγματισμό της από την οικονομική ύφεση.

Προκειμένου να γίνει η ανάλυση του παρόντος θέματος θα χρησιμοποιηθούν συγκεκριμένες βάσεις δεδομένων. Αυτές είναι οι αναλυτικές βάσεις δεδομένων του εξωτερικού εμπορίου, που έχει αναπτύξει το Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών του Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγών με βάση τα πρωτογενή στοιχεία της ΕΛ. ΣΤΑΤ.

Δεύτερον, οι ξένες βάσεις δεδομένων όπως αυτή της ΟΟΣΑ και της ΕΚΤ. Η διάρθρωση της παρούσας εργασίας θα είναι η ακόλουθη. Συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο θα μελετηθούν οι αλλαγές της σύνθεσης των εξαγωγών κατά τη περίοδο 1988-2014.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα μελετηθεί ο ανταγωνισμός που αντιμετωπίζει η Ελλάδα και συγκεκριμένα τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα στις χώρες μέλη της Ε.Ε και του ΟΟΣΑ. Πιο αναλυτικά, η σύγκριση θα γίνει σε σχέση με την εξαγωγική δράση των ανταγωνιστριών χωρών της Ελλάδος προς τις κύριες χώρες της Ε.Ε και του ΟΟΣΑ. Τέλος, στο τελευταίο κεφάλαιο θα αναλυθεί η θέση που κατέχουν τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα στις ξένες αγορές.

Κεφάλαιο 1ο Η Εξέλιξη των Αγροτικών Προϊόντων κατά τη περίοδο 1988-2014

1.1 Σύνθεση Εξαγωγικών Προϊόντων

Σήμερα στην Ελλάδα τα προϊόντα τα οποία παράγονται από τον αγροτικό κλάδο, αποτελούν τη δεύτερη πιο ανταγωνιστική κατηγορία σε επίπεδο εσόδων για το ελληνικό κράτος. Οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων το 2014 έφτασαν τα 4,59 δις, ποσό το οποίο αποτέλεσε αύξηση της τάξεως του 11,9% έναντι του 2010 όπου το ποσό των εξαγωγών έτεινε στα 3,9 δισεκατομμύρια.

Συγκεκριμένα το 2010 οι εξαγωγές κάλυπταν το 23,9 των εξαγωγών ενώ το 2014 ξεπέρασε το 25%. Την πιο σημαντική άνοδο σε επίπεδο πενταετίας από το 2009 μέχρι το 2014 παρουσίασαν οι εξαγωγές πετρελαιοειδών, οι οποίες υπερδιπλασιάστηκαν (στα 10,89 δις ευρώ το 2014 από 5,33 δις ευρώ το 2010 (Euroday, 2015).

Το 2010, η κύρια κατηγορία των εξαγόμενων προϊόντων ήταν τα βιομηχανικά (46,8% του συνόλου) μετά τη μείωση του μεριδίου τους στο σύνολο των εξαγωγών και την αύξηση των εξαγωγών σε επίπεδο πετρελαιοειδών, τη σκυτάλη στη κορυφή των εξαγωγών, πήραν τα δεύτερα. (Σακελλαρίδη, 2015).

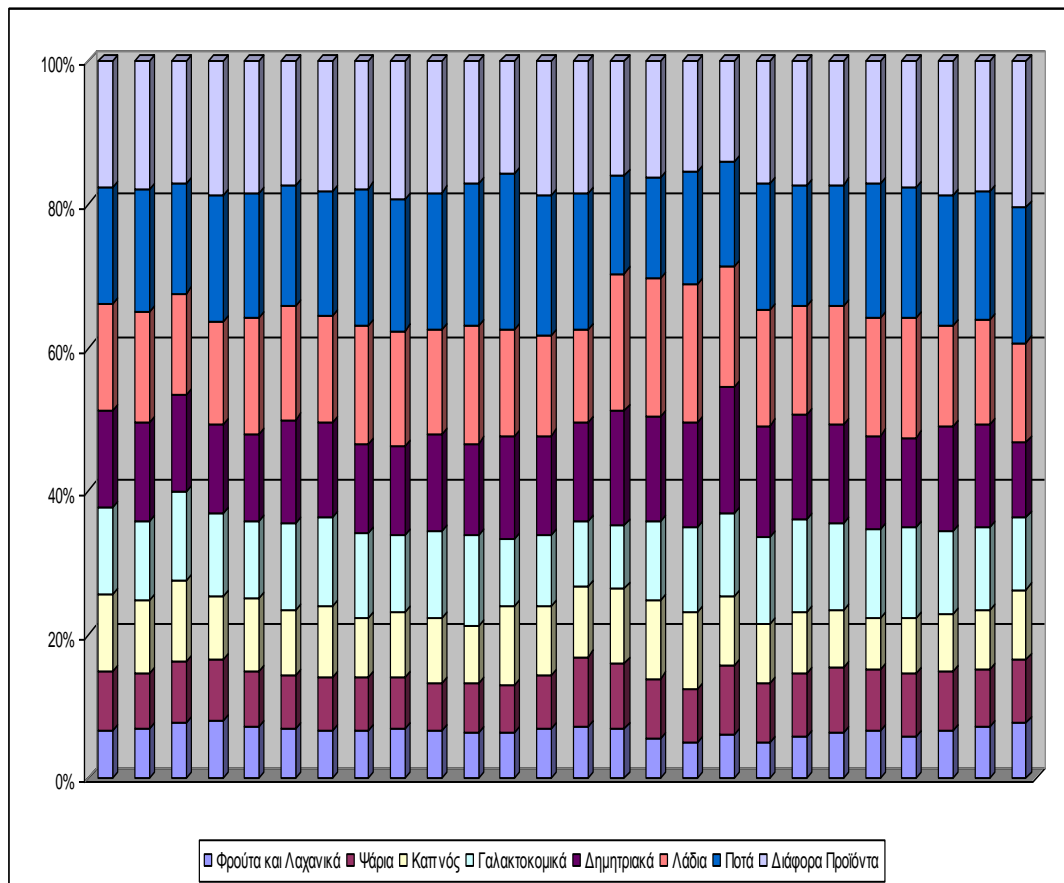
Παρότι όπως προαναφέρθηκε, τα αγροτικά προϊόντα είχαν αύξηση σε επίπεδο εσόδων, είχαν πτωτικές τάσεις σε επίπεδο μεριδίου. Από 19,9% που ήταν το μερίδιο

τους το 2010, το 2014 το μερίδιο υποχώρησε κατά 2,8% ποσοστιαίες μονάδες πέφτοντας στο 17,1%.

Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο αποτελεί η παράθεση των κυρίων αγορών σε σχέση με τις εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων. Οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων στο μέγιστο ποσοστό τους κατευθύνονται προς τις αναπτυγμένες χώρες, προς τις χώρες του ΟΟΣΑ. Το ποσοστό προς αυτές τείνει από 66,5% έως 68,8% για τη περίοδο 2010-2014 ενώ το ποσοστό προς τις χώρες της Ε.Ε τείνει από 1,7% έως 75,4%.

Ένα σημαίνον ποσοστό των εξαγωγών κατευθύνεται προς τις χώρες του Εύξεινου πόντου, το ποσοστό αυτό ήταν στο 16,5% το 2010 και έφτασε στο 19,3% το 2014. Σε αυτό συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό οι εισαγωγές σε ελληνικά φρούτα και λαχανικά από τη πλευρά της Ρωσικής αγοράς.

Στο παρακάτω Σχήμα 1.1 παρουσιάζονται οι εξελίξεις στα αγροτικά και μη προϊόντα όπως καπνός, φρούτα και λαχανικά, λάδια, δημητριακά ποτά ψάρια και διάφορα άλλα προϊόντα από το 1988 έως το 2014.

Διάγραμμα 1.1- Εξέλιξη Εξαγωγικών Αγροτικών Προϊόντων

Πηγή: Χαλκιάς, Ι.(2014) Εξαγωγές Αγροτικών Προϊόντων, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγών.

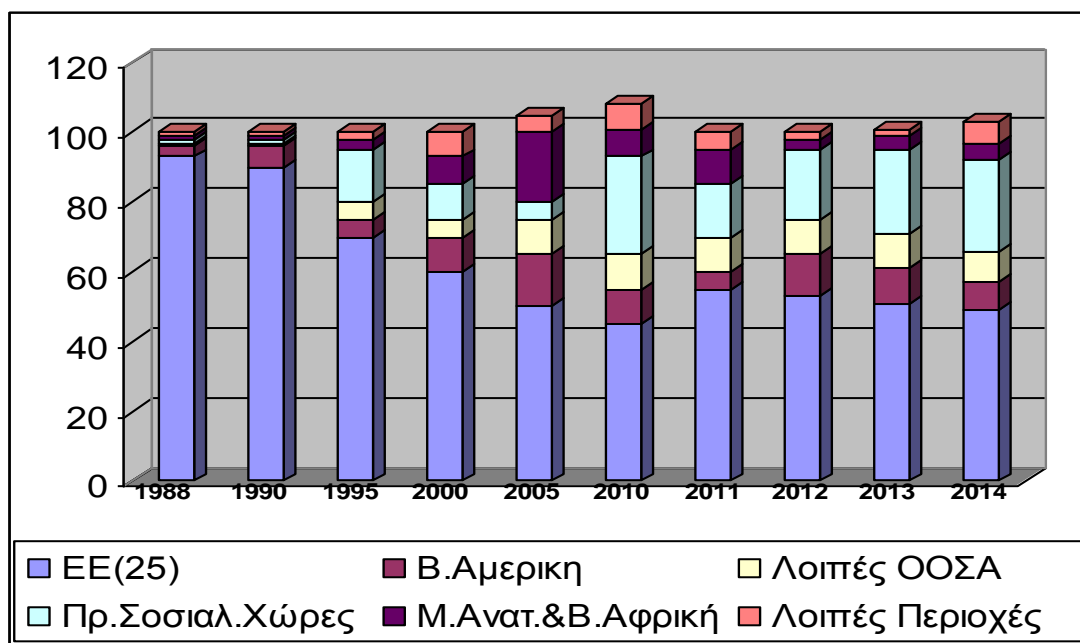
Μέσα από το παραπάνω γράφημα διαπιστώνεται ότι υφίσταται μια θετική εξέλιξη στην πορεία των εξαγωγών των αγροτικών προϊόντων, η οποία αναφέρεται στην αύξηση σε όλα τα αγροτικά είδη, τα οποία είναι τα φρούτα, τα λαχανικά, τα ψάρια, ο καπνός, τα γαλακτοκομικά, τα δημητριακά, τα λάδια αλλά και μια ευρύτερη κατηγορία αγροτικών προϊόντων.

Πιο αναλυτικά τα φρούτα και τα λαχανικά με εξαγωγές ύψους 2.230 εκατομμύρια ευρώ ή 41% του συνόλου των εξαγωγών βρίσκονται στη πρώτη θέση. Στη συνέχεια ακολουθούν τα ψάρια και τα οστρακοειδή, μετά ο καπνός και τα προϊόντα καπνού, τα δημητριακά, τα λάδια, τα ποτά, τα διάφορα είδη διατροφής και τα παρασκευάσματα από ζάχαρα και μέλι. Οι άλλες κατηγορίες είναι τα κρέατα, ο καφές, το τσάι, τα μπαχαρικά και άλλα.

1.2 Γεωγραφική Κατανομή Εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρείται βασικός προορισμός αγροτικών προϊόντων. Βέβαια, το ποσοστό συμμετοχής των εν λόγω κρατών διαρκώς επιδέχεται μείωση. Από το ποσοστό της τάξης του 79% το 1988 περιορίστηκε σε ποσοστό της τάξης του 62% το 2010. Ανοδική τάση υπήρξε στα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης με τεράστια αύξηση σε σχετικούς (1988: 2,3%, 2010: 20,4%) και σε απόλυτους όρους. Παρατηρείται ότι το έτος 2011 υπήρξε σταδιακή μείωση σε όλες τις χώρες αναφορικά με τις εξαγωγές προϊόντων, η μείωση αυτή επεκτάθηκε και παρατηρήθηκε μέχρι και το 2014.

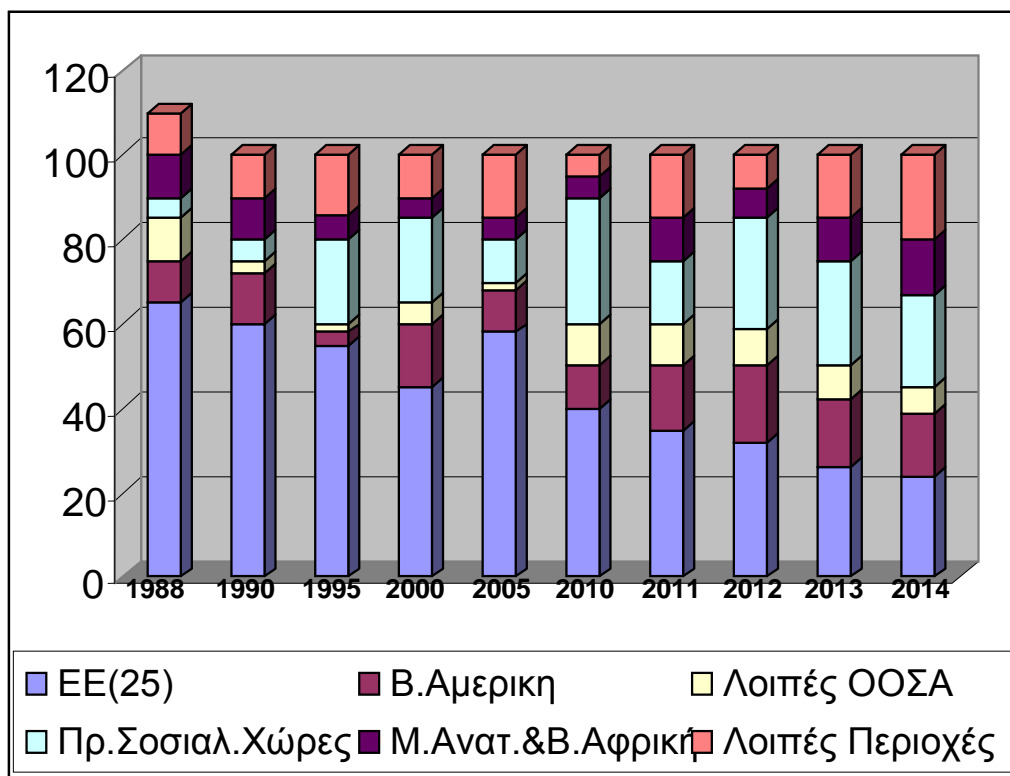
Διάγραμμα 1.2 Γεωγραφική Κατανομή Εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων (εκατ. €)

Πηγή: Χαλκιάς, Ι.(2014) Εξαγωγές Αγροτικών Προϊόντων, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγών

Κυριότερα, και ανά 2-ψήφια κατηγορία προϊόντων, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής ένωσης απορροφούν το πιο μεγάλο τμήμα των εξαγωγών. Επίσης η συμμετοχή τους στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων κυμαίνεται από ποσοστό της τάξης του 28% σε προϊόντα όπως πχ μέλι και ζάχαρη έως ποσοστό της τάξης του 82% και 89% στα γαλακτοκομικά και ψάρια.

Τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης θεωρούνται η δεύτερη επιλογή προορισμού για εξαγωγές

με πλήρες ποσοστό συμμετοχής ποσοστό της τάξης του 20,4%, που ανά κύρια κατηγορία προϊόντων κυμαίνεται από ποσοστό της τάξης του 4,8% σε ψάρια, έως ποσοστό της τάξης του 65,8% σε προϊόντα από ζάχαρη και μέλι. Είναι φανερό από το παρακάτω σχήμα ότι εξελικτικά το έτος 2014 σε σχέση με τα προηγούμενα έτη παρουσίασε μεγάλη κάμψη σε εξαγωγές σε σχέση με τα προηγούμενα έτη.

Διάγραμμα 1.3 Ποσοστιαία Γεωγραφική Κατανομή Εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων (%)

Πηγή: Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ) (2012) 'Η Εξέλιξη των Εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων κατά την Περίοδο 1988 - 2014, Τάσεις, Ανταγωνισμός, Μερίδια στις Ξένες Αγορές Πανελλήνιος σύνδεσμος εξαγωγών

Η Β. Αμερική και τα κράτη της Β. Αφρικής και Μ. Ανατολής είναι ο τρίτος και ο τέταρτος πελάτης των εξαγωγών των αγροτικών προϊόντων. Η Β. Αμερική είναι κύριος πελάτης στα λάδια και λίπη φυτικής προέλευσης, με ποσοστό της τάξης του (7,8%), στα φρούτα με ποσοστό της τάξης του (7,6%) στα λαχανικά και στα ποτά σε ποσοστό της τάξης του (7,5%), ενώ τα κράτη της Βόρειας Αφρικής και Μέσης Ανατολής θεωρούνται από τους κυριότερους καταναλωτές σε προϊόντα καπνού σε ποσοστό της τάξης του (16,6%), στα διάφορα προϊόντα διατροφής σε ποσοστό της τάξης του (8,7%) και στα δημητριακά σε ποσοστό της τάξης του (6,3%).

Αναφορικά με το βαθμό γεωγραφικής συγκέντρωσης, υπήρξε τεράστια διασπορά στα κράτη προορισμού. Πιο αναλυτικά, στα τρόφιμα ο συντελεστής συγκέντρωσης είναι μικρός και στις πιο πολλές διψήφιες κατηγορίες είναι πιο μικρός του 0,4, πράγμα που σημαίνει ότι ο πρώτος πελάτης απορροφά λιγότερο από το ποσοστό της τάξης του 30% του συνόλου των εξαγωγών της κάθε κατηγορίας. Το ίδιο συνέβη και με τα καύσιμα.

Οι μοναδικές κατηγορίες αγαθών με μεγάλη γεωγραφική συγκέντρωση, είναι στο 40% των εξαγωγών (ψάρια, οστρακοειδή) (Ιταλία σε ποσοστό της τάξης του 40%), ζάχαρη και παρασκευάσματα από ζάχαρη και μέλι

(Βουλγαρία σε ποσοστό της τάξης του 61%), φυτικά λάδια και λίπη (Ιταλία σε ποσοστό της τάξης του 51%).

Αναφορικά με τα κύρια κράτη που είναι πελάτες η Ιταλία είναι πρώτη στα δημητριακά (σε ποσοστό της τάξης του 26%), και η Γερμανία στα φρούτα και τα λαχανικά (σε ποσοστό της τάξης του 21%), στα γαλακτοκομικά (σε ποσοστό της τάξης του 25%) και στα ποτά (32%)

Από τα προαναφερθέντα εξάγεται το συμπέρασμα ότι αναφορικά με τα ποσοστά συμμετοχής των ποικίλων γεωγραφικών περιοχών, οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων έχουν διαδοχική μείωση προς την Ε.Ε με το 2014 να αποτελεί μια χρονιά η οποία παρουσίασε μια ευρύτερη πτωτική τάση και μια τάση συνεργασίας με χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως η Β. Αμερική και οι πρώην σοσιαλιστικές χώρες.

Κεφάλαιο 2ο Οι Βασικές Ανταγωνίστριες Χώρες της Ελλάδος στις Εξαγωγές Αγροτικών Προϊόντων

2.1 Εισαγωγή

Η μελέτη της ανταγωνιστικής πορείας των ελληνικών προϊόντων στηρίζεται στον προσδιορισμό των ανταγωνιστριών ελληνικών κρατών, μιας και η ανταγωνιστικότητα είναι σχετικό μέγεθος που συγκρίνεται με τα ανταγωνίστρια κράτη. Οπότε, εξάγεται η ανάγκη σταθμίσεως των κρατών που ανταγωνίζονται με ένα συντελεστή που θα έχει να κάνει με τη σχετική σημασία τους για την Ελλάδα (KEEM, 2013).

Αντικείμενο της εν λόγω μελέτης είναι ο καθορισμός των κύριων ελληνικών κρατών στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων σε ευρωπαϊκά κράτη, αναφορικά βέβαια με τη σύνθεση του διεθνούς εμπορίου το 2010.

Τα κράτη που ανταγωνίζονται ορίζονται σύμφωνα με το “βαθμό ανταγωνισμού” ο οποίος υπολογίζεται τόσο για κάθε προϊόν ξεχωριστά, ενώ για τα κράτη για κάθε προϊόν αφορά τον εξαγωγέα, την επιχείρηση και όσους ασχολούνται με την εξαγωγή του εκάστοτε προϊόντος.

Από μακροοικονομικής πλευράς, και συγκεκριμένα για τη χάραξη της οικονομικής και εξαγωγικής πολιτικής, το κύριο ενδιαφέρον εστιάζει στον υπολογισμό των κρατών που ανταγωνίζονται και της σχετικής σημασίας τους, για το σύνολο των εξαγωγών

του αγροτικού κλάδου της Ελλάδας. Η μέθοδος του καθορισμού των συντελεστών, που εκφράζουν την ανταγωνιστική πορεία, περιγράφεται ως ακολούθως:

Μελετήθηκε ο ανταγωνισμός σε 60 αγαθά που αφορούν το 90% του συνόλου των προϊόντων. Πιο αναλυτικά επελέγησαν προϊόντα που το 2010 οι εξαγωγές τους είχαν αξία μεγαλύτερη από τα 10 εκατ. €. Μετέπειτα μελετήθηκαν τα κράτη που ήταν στις πέντε πρώτες θέσεις σε επίπεδο εξαγωγών αγροτικών προϊόντων.

Ως ανταγωνιστικά κράτη κρίθηκαν οι πέντε πρώτοι προμηθευτές του κάθε προϊόντος σε κάθε μία από τις πέντε πρώτες αγορές της Ελλάδος για το εν λόγω προϊόν. Είναι άξιο αναφοράς ότι η εξέταση του ανταγωνισμού περιορίστηκε στα πέντε πρώτα κράτη γιατί στα πιο πολλά αγαθά η αγορά εξαντλείται στις πέντε πρώτες αγορές.

Το ίδιο γίνεται και με τα ανταγωνιστικά κράτη, μιας και στις πιο πολλές αγορές η προσφορά ενός προϊόντος συλλέγετε στους πέντε πρώτους προμηθευτές.

Το σύνολο των δεικτών υπολογίστηκε με πρόσθεση των ατομικών συντελεστών ανταγωνισμού του κάθε κράτους για κάθε προϊόν. Οι τελικοί συντελεστές ανταγωνισμού κάθε κράτους εξετάστηκαν ως ποσοστό του “συνολικού ανταγωνισμού” της Ελλάδος, σύμφωνα

με την παραπάνω μέθοδο. Τα ποσοστά αυτά είναι και οι συντελεστές που υπολογίζουν τη συμμετοχή κάθε κράτους στον ανταγωνισμό που αντιμετωπίζει η Ελλάδα στις αγορές της ΕΕ και του Ο.Ο.Σ.Α (ΚΕΕΜ, 2013).

Τα στατιστικά στοιχεία που αναφέρθηκαν σχετίζονται με τις εξαγωγές της Ελλάδος και των ανταγωνιστριών κρατών του 2010. Από το σύνολο των κρατών που λειτουργούν ως πελάτες για την Ελλάδα μελετήθηκαν μόνο όσες είναι μέλη της Ε.Ε. ή του Ο.Ο.Σ.Α.

Ο υπολογισμός του ανταγωνισμού μόνο στα κράτη-μέλη της ΕΕ κρίθηκε σκόπιμος για δύο κυρίως αιτίες. Πρώτον είναι ότι τα κράτη της Ε.Ε. και του Ο.Ο.Σ.Α. απορροφούν γύρω στο 75% των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων της Ελλάδας και δεύτερον γιατί στα εν λόγω κράτη εστιάζονται τα κύρια προβλήματα ανταγωνιστικότητας. Βέβαια, ο υπολογισμός των στοιχείων του ανταγωνισμού στον ευρύ κλάδο της Ε.Ε. και του Ο.Ο.Σ.Α. θα στηριχθεί στον έλεγχο και περιορισμό των συγκριτικών μειονεκτημάτων. Επομένως, κάθε προσπάθεια χάραξης πολιτικής για την προώθηση των εξαγωγών χρειάζεται γνώση ανταγωνιστών.

Σύμφωνα με τις προαναφερθείσες παρατηρήσεις, και σύμφωνα με την αξιοπιστία των στατιστικών στοιχείων του εξωτερικού εμπορίου των κρατών-μελών

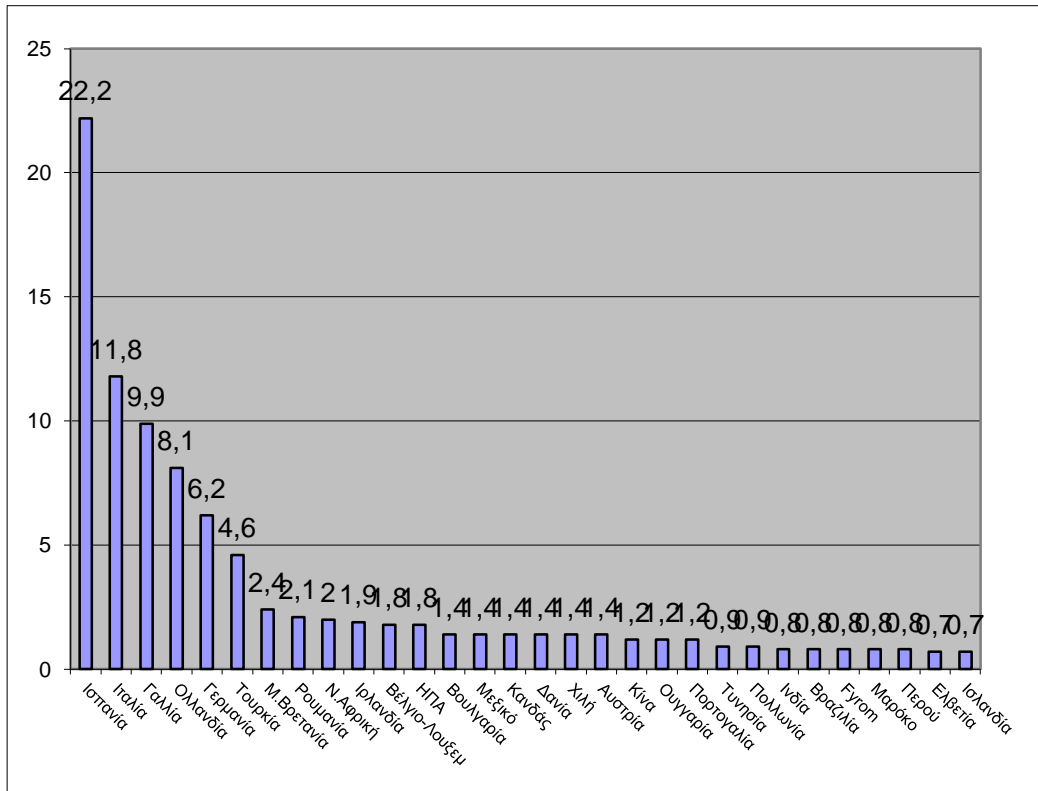
της Ε.Ε. και του Ο.Ο.Σ.Α., οι αγορές είναι η ιδανικότερη γεωγραφική περιοχή για τον καθορισμό των κύριων ανταγωνιστών του ελληνικού κράτους στις εξαγωγές αγροτικών αγαθών.

Οπότε, τα αποτελέσματα της εν λόγω έρευνας αφορούν μόνο τον ανταγωνισμό που επιδέχονται τα ελληνικά προϊόντα στους κλάδους των κρατών-μελών της Ε.Ε. και του Ο.Ο.Σ.Α.

Είναι άξιο αναφοράς, τέλος, ότι η μέθοδος της μελέτης δεν λαμβάνει υπόψη τα ποιοτικά στοιχεία του ανταγωνισμού. Πιο αναλυτικά, αγαθά που παρουσιάζονται όμοια στις στατιστικές έχουν διαφορά ποιοτικά οπότε δεν ανταγωνίζονται απόλυτα το ένα το άλλο. Βέβαια, οι ποιοτικές διαφορές δεν μπορεί να ληφθούν υπόψη μιας και οι διεθνείς στατιστικές, που είναι και οι μόνες πηγές δεδομένων για αυτού του είδους τις μελέτες, διακρίνουν τα προϊόντα με βάση την περιγραφή τους και τον αντίστοιχο κωδικό αριθμό.

2.2 Αποτελέσματα

Τα 30 πρώτα κράτη που έχουν ανταγωνισμό, στα αγροτικά προϊόντα, εμφανίζονται στο ακόλουθο σχήμα και όπως φαίνεται καλύπτουν το 94% του «συνολικού ανταγωνισμού» της Ελλάδας. Το υπόλοιπο 6% του συνολικού ανταγωνισμού μοιράζεται σε 36 άλλα κράτη.

Διάγραμμα 2.1 Οι Βασικές Ανταγωνίστριες Χώρες της Ελλάδος στα Αγροτικά Προϊόντα (% συνολικού ανταγωνισμού)

Πηγή: Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ) (2012) 'Η Εξέλιξη των Εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων κατά την Περίοδο 1988 - 2013, Τάσεις, Ανταγωνισμός, Μερίδια στις Ξένες Αγορές Πανελλήνιος σύνδεσμος εξαγωγών.

Η Ισπανία θεωρείται η κυριότερη ανταγωνίστρια χώρα της Ελλάδας στα αγροτικά προϊόντα με ποσοστό της τάξης του (22,2%) σε σχέση με 11,8% της Ιταλίας που ακολουθεί. Έπειτα τρίτη έρχεται η Γαλλία (με ποσοστό της τάξης του 9,9%), η Ολλανδία (με ποσοστό της τάξης του 8,1%), η Γερμανία (με ποσοστό της τάξης του 6,2%), η Τουρκία (με ποσοστό της τάξης του 4,6%),

η Μ. Βρετανία (με ποσοστό της τάξης του 2,4%), η Ρουμανία (με ποσοστό της τάξης του 2,1%), η Νότιος Αφρική (με ποσοστό της τάξης του 2%) και η Ιρλανδία (με ποσοστό της τάξης του 1,9%). Οι δέκα πρώτες ανταγωνίστριες χώρες συμπληρώνουν το ποσοστό του 71,3% του πλήρους ανταγωνισμού στα αγροτικά προϊόντα.

Τα κράτη της Ε.Ε. καλύπτουν ένα ποσοστό της τάξης του 75,1% του ανταγωνισμού στα αγροτικά προϊόντα και τα κράτη μέλη του ΟΟΣΑ ένα ποσοστό της τάξης του 84,4%.

Η Ισπανία είναι ο κυριότερος ανταγωνιστής της Ελλάδας στα βερίκοκα, λαχανικά, ψάρια, πορτοκάλια και ελαιόλαδο. Η Ισπανία στα κεράσια και στα ροδάκινα, όπως και φυτικά λίπη και λάδια, καλαμάρια κατεψυγμένα, ελαιόλαδο, φράουλες, και ελιές.

Η Ιταλία είναι ο πρώτος ανταγωνιστής στα μήλα, κρασιά, ντομάτες παρασκευασμένες ή διατηρημένες, αποστάγματα και οينوπνευματώδη ποτά, μπανάνες, νωπά φρούτα με κουκούτσια, άλλα νωπά φρούτα και ρύζι.

Η Γαλλία στα προϊόντα αρτοποιίας, ζαχαροπλαστικής, ψάρια ζωντανά και μακαρόνια. Η Ολλανδία στα λοιπά τυριά, παιδικές τροφές (συσκευασίες για λιανική πώληση), αγγούρια και αγγουράκια νωπά ή σε απλή ψύξη, και η Γερμανία στα

μπισκότα, τις γκοφρέτες, μείγματα φρούτων ή άλλων φυτών, παρασκευασμένα, παγωτά, μπύρα, γλυκά κουταλιού και μαρμελάδες, λοιπά παρασκευάσματα διατροφής, γιαούρτια και τσιγάρα.

Από τα ανωτέρω εξάγεται το συμπέρασμα ότι κύριοι ανταγωνιστές της Ελλάδας στα αγροτικά προϊόντα είναι η Ισπανία, η Ιταλία, η Γαλλία, η Ολλανδία και η Γερμανία, οι οποίες καλύπτουν το 60% του ανταγωνισμού στις αγορές των κρατών-μελών της Ε.Ε. και του Ο.Ο.Σ.Α.

2.3 Σύγκριση με Παλαιότερες Μελέτες του ΚΕΕΜ

Στο παρόν τμήμα της εργασίας παρουσιάζονται αποτελέσματα από τη σύγκριση των συμπερασμάτων της μελέτης των Χαλκιά & Καλδέλλη η οποία εκπονήθηκε το 2013 για λογαριασμό του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών με παλαιότερες μελέτες του ΚΕΕΜ οι οποίες εκπονήθηκαν τη περίοδο 1983, 1989 και 2000 αντίστοιχα.

Στις παλαιότερες μελέτες του ΚΕΕΜ, έγινε υπολογισμός του βαθμού ανταγωνιστικότητας των βασικών ανταγωνιστών της Ελλάδος για το σύνολο των αγροτικών προϊόντων. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στη μελέτη του Οικονομικού Πανεπιστημίου είναι

παρόμοια με αυτή που χρησιμοποιήθηκε στις μελέτες ΚΕΕΜ.

Η πρώτη μελέτη του ΚΕΕΜ το 1981 είχε εξετάσει τον ανταγωνισμό με βάση τις εξαγωγές 34 αγροτικών προϊόντων που εκείνη τη περίοδο αποτελούσαν το 86% του συνόλου του εξαγωγικού αγροτικού τομέα. Στη δεύτερη μελέτη του 1986 εξετάστηκε ο ανταγωνισμός σε 44 αγροτικά προϊόντα που εκείνη τη περίοδο αντιπροσώπευαν το 85% των συνολικών εξαγωγών και τέλος, η τρίτη μελέτη που εκπονήθηκε το 1998 μελέτησε 43 προϊόντα που αντιπροσώπευαν το 83% του συνόλου των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων.

Μια βασική διαφορά των μελετών του 1981 και του 1986 με τη μελέτη του 1998 είναι ότι η τελευταία εξέτασε τον ανταγωνισμό μόνο στις αγορές των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις άλλες μελέτες έχουν περιληφθεί και οι λοιπές αγορές των χωρών-μελών του Ο.Ο.Σ.Α.

Σε γενικές γραμμές τα αποτελέσματα των μελετών είναι σε μεγάλο βαθμό συγκρίσιμα, αφού σε γενικές γραμμές έχουν παρόμοια σύνθεση και παρόμοια φιλοσοφία ανάλυσης. Αυτό σημαίνει ότι οι διαφορές μεταξύ των συμπερασμάτων των μελετών οφείλεται στις αλλαγές που αναπτύχθηκαν μέσα στα χρόνια στα πρότυπα ανταγωνισμού που έχει να αντιμετωπίσει η

Ελλάδα, αλλά και στη διαφοροποιημένη χρήση πρωτογενών δεδομένων.

Οι διαφορές των συμπερασμάτων των ως άνω μελετών είναι σημαντικές. Στο σύνολο των αγροτικών προϊόντων, τις επτά από τις δέκα πρώτες θέσεις καταλαμβάνουν οι ίδιες χώρες (Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία, Ολλανδία, Γερμανία, Τουρκία και ΗΠΑ). Εξαίρεση αποτελούν η Μ. Βρετανία (1981: 12η, 1986: 10η, 1998: 14η, 2011: 7η), ο Καναδάς (1981: 13η, 1986: 7η, 1998: 19η, 2011: 9η) και η Αυστρία, που το 1981 και το 1986 δεν ανήκε καν στις 30 πρώτες ανταγωνίστριες χώρες, το 1998 κατείχε την 28η θέση και τα τελευταία χρόνια ειδικά τη χρονιά 2013-2014 αναρριχήθηκε στην 10η θέση.

Πίνακας 2.1-Οι Βασικές Ανταγωνίστριες Χώρες της Ελλάδος στα Αγροτικά Προϊόντων κατά τα έτη 2012, 1998, 1986,&1981

Ανταγωνίστρια	Ποσοστό(%)				Σειρά Σπουδαιότητας			
	Συνολικού Ανταγωνισμού				2013	1998	1986	1981
Χώρα	2013	1998	1986	1981	2013	1998	1986	1981
Ισπανία	20,7%	27,9%	11,7%	8,5%	1	1	4	3
Ιταλία	10,5%	13,0%	14,8%	24,6%	2	2	2	1
Γαλλία	9,3%	11,7%	23,2%	7,5%	3	3	1	5
Ολλανδία	8,8%	8,2%	5,1%	5,5%	4	4	6	6
Γερμανία	7,7%	2,5%	3,1%	4,3%	5	10	9	7
Τουρκία	3,4%	6,3%	13,1%	8,1%	6	5	3	4
Μ. Βρετανία	2,7%	1,4%	2,1%	1,5%	7	14	10	12
Βέλγιο- Λουξεμβούργο	2,3%	2,8%	4,2%	1,2%	11&30**	9	8	14

ΗΠΑ	2,0%	3,6%	5,8%	10,0%	8	8	5	2
Καναδάς	1,9%	0,7%	4,4%	1,4%	9	19	7	13
Αυστρία	1,8%	0,2%	*	*	10	28	*	*
Ρουμανία	1,7%	*	0,6%	*	12	*	26	*
Ν. Αφρική	1,6%	4,5%	1,5%	3,8%	13	6	11	8
Ιρλανδία	1,6%	0,8%	0,1%	*	14	16	30	*
Κίνα	1,3%	0,6%	*	*	15	21	*	*
Ουγγαρία	1,3%	0,7%	*	*	16	20	*	*
Πολωνία	1,3%	0,5%	*	*	17	22	*	*
Πορτογαλία	1,2%	1,8%	0,9%	0,5%	18	11	14	27
Δανία	1,2%	0,8%	0,5%	*	19	17	20	*
Μαρόκο	1,2%	1,5%	0,7%	0,7%	20	13	17	23

Χιλή	1,1%	1,8%	0,5%	*	21	12	19	*
Σουηδία	1,1%	0,4%	*	*	22	24	*	*
Τσεχία	1,0%	*	*	*	23	*	*	*
Περού	0,9%	*	*	*	24	*	*	*
Λίβανο	0,8%	*	*	*	25	*	*	*
Βραζιλία	0,8%	1,0%	*	*	26	15	*	*
Αυστραλία	0,8%	0,3%	0,9%	2,0%	27	25	13	11
Τυνησία	0,7%	4,0%	0,5%	1,2%	28	7	18	15
Βουλγαρία	0,6%	0,2%	0,9%	3,4%	29	29	15	9
Σύνολο	91,3%	97,1%	94,7%	84,2%				
Χώρες Ε.Ε.	74,7%	71,3%	65,7%	53,6%				
Χώρες Ο.Ο.Σ.Α.	81,7%	83,4%	89,1%	73,1%				

* Η αντίστοιχη χώρα δεν ήταν βασική ανταγωνίστρια κατά τα έτη 1998 ή / και 1986 & 1981

** Μέχρι το έτος 2000, οι στατιστικές εξωτερικού εμπορίου των χωρών Βέλγιο και Λουξεμβούργο ήταν ενοποιημένες

Η σειρά των χωρών και τα διάφορα ποσοστά του ευρύτερου ανταγωνισμού που αναφέρονται στις χώρες διαφέρουν αισθητά. Η πρώτη ανταγωνίστρια χώρα που βρίσκεται σε υψηλή θέση είναι αυτή της Ισπανίας με ποσοστό 20,7%. Η Ισπανία κατάφερε μέσα στα χρόνια αυτά να ανέλθει από τη 4^η θέση στην οποία βρισκόταν το 1986 με 11,7% και τη 3 το 1981 με 8,5%, στα ποσοστά που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Δεύτερη παραμένει η Ιταλία σε όλες τις έρευνες εκτός από τη περίοδο 1981 που ήταν 1^η, σε γενικές γραμμές η Ιταλία αποτελεί τη πιο σταθερή χώρα. Η ιδιαιτερότητα της Ιταλίας είναι ότι κατέχει μικρότερη συμμετοχή στο συνολικό ανταγωνισμό (1981:24,6, 1986:14,8%, 1998:13% και 2013:10,5%).

Τρίτη παραμένει η Γαλλία η οποία έχει επίσης μικρότερη συμμετοχή στο συνολικό ανταγωνισμό (2013: 9,3%, 1998: 11,7%), που το 1986 κατείχε τη 1^η θέση με ποσοστό ανταγωνισμού 23,2% ενώ το 1981 ήταν στην 5^η θέση με 7,5%.

Η Ολλανδία διατηρεί μέσα στο 2012-2013 όπως και το 1998 τη τέταρτη θέση περίπου με το ίδιο ποσοστό

ανταγωνισμού (2013: 8,8% και 1998: 8,2%), ενώ το 1986 και 1981 κατείχε την έκτη θέση. Η Γερμανία από την 10^η και 9^η θέση το 1988 και το 1986, αντίστοιχα ανέβηκε το 2013 στην πέμπτη θέση με ποσοστό 7,7%.

Σημαντική είναι η άνοδος της Μ. Βρετανίας που ανέβηκε στη 7^η θέση το 2013 από 14^η, 10^η και 12^η το 1998, 1986 και 1981, αντίστοιχα. Οι ΗΠΑ διατήρησαν την 8^η θέση που κατείχαν και το 1998 αλλά με μικρότερο ποσοστό (2% το 2013 έναντι 3,6% το 1998), ενώ το 1981 ήταν στη δεύτερη θέση με ποσοστό ανταγωνισμού 10% και το 1986 στην 5^η θέση με ποσοστό 5,8%. Ο Καναδάς από την 13^η θέση το 1981 (1,4%) ανέβηκε στην 7^η το 1986 (4,4%) για να περιοριστεί στην 19^η θέση το 1998 (0,7%) και να ανέβει στην 9^η θέση το 2013 (1,9%).

Αντίθετα, η Τουρκία από 4^η και 3^η το 1981 (8,1%) και το 1986 (13,1%) περιορίστηκε στην 5^η θέση το 1998 (6,3%) και στην 6^η το 2012 (3,4%). Τέλος, η Αυστρία από 28^η ανταγωνίστρια χώρα που ήταν το 1998 με ποσοστό ανταγωνισμού μόλις 0,2%, κατέλαβε το 2013 την 10^η θέση με ποσοστό 1,8% (Χαλικιάς & Καλδέλλη, 2013).

Η διαδικασία υπολογισμού των δεικτών της ανταγωνιστικότητας που χρησιμοποιήθηκε στη παρούσα μελέτη έχει ενσωματώσει και τους τρεις παράγοντες που καθορίζουν την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων, οι παράγοντες αυτοί είναι συμμετοχή κάθε

προϊόντος στις ελληνικές εξαγωγές, συμμετοχή κάθε αγοράς στις εξαγωγές του προϊόντος, συμμετοχή ανταγωνιστριών χωρών σε κάθε αγορά.

Οι διαφορές στη κατάταξη των ανταγωνιστριών χωρών στα εξεταζόμενα χρόνια 1981, 1986, 1998 και 2013 τα οποία προαναφέρθηκαν, οφείλονται τόσο στη μεταβολή της σύνθεσης των ελληνικών εξαγωγών όσο και στη μεταβολή του εξαγωγικού προτύπου των ανταγωνιστών της Ελλάδας. Συγκεκριμένα η άνοδος της Ισπανίας είναι αποτέλεσμα της ανόδου στα ακόλουθα προϊόντα: α) νωπά ψάρια, β) λοιπά λαχανικά, γ) παρθένο ελαιόλαδο, δ) πορτοκάλια, φράουλες και μανταρίνια τα οποία αποτελούν τα πιο σημαντικά ελληνικά εξαγόμενα γεωργικά προϊόντα στις αγορές δράσης της Ελλάδος, στις οποίες έχει εισέλθει δυναμικά και η Ισπανία, αποτελώντας σήμερα το βασικό μας ανταγωνιστή.

Σε αντίθεση με την Ισπανία η Γαλλία που στο παρελθόν, συγκεκριμένα το 1986 ήταν ο βασικός ανταγωνιστής, έχει υποχωρήσει το 2012. Η υποχώρηση αυτή οφείλεται στα δημητριακά, μια και στο συγκεκριμένο προϊόν στο παρελθόν ήταν ο 1^{ος} ανταγωνιστής ενώ τώρα δεν έχει την ισχύ του παρελθόντος.

Η Ελλάδα παρομοίως με τη Γαλλία ενώ στο παρελθόν ήταν ο βασικός ανταγωνιστής σε επίπεδο παραγωγής εξαγωγής σκληρού σίτου και αραβοσίτου με

τζίρους που έτεινε στα 200 εκατομμύρια ευρώ, μέσα στο 2012 οι εξαγωγές της περιοριστήκαν δραματικά με τζίρο που έτεινε στα 91,7 εκατομμύρια ευρώ. Τέλος τα προϊόντα αυτά εξάγονταν τη χρονιά 2012 μόνο προς το Καναδά και τις ΗΠΑ.

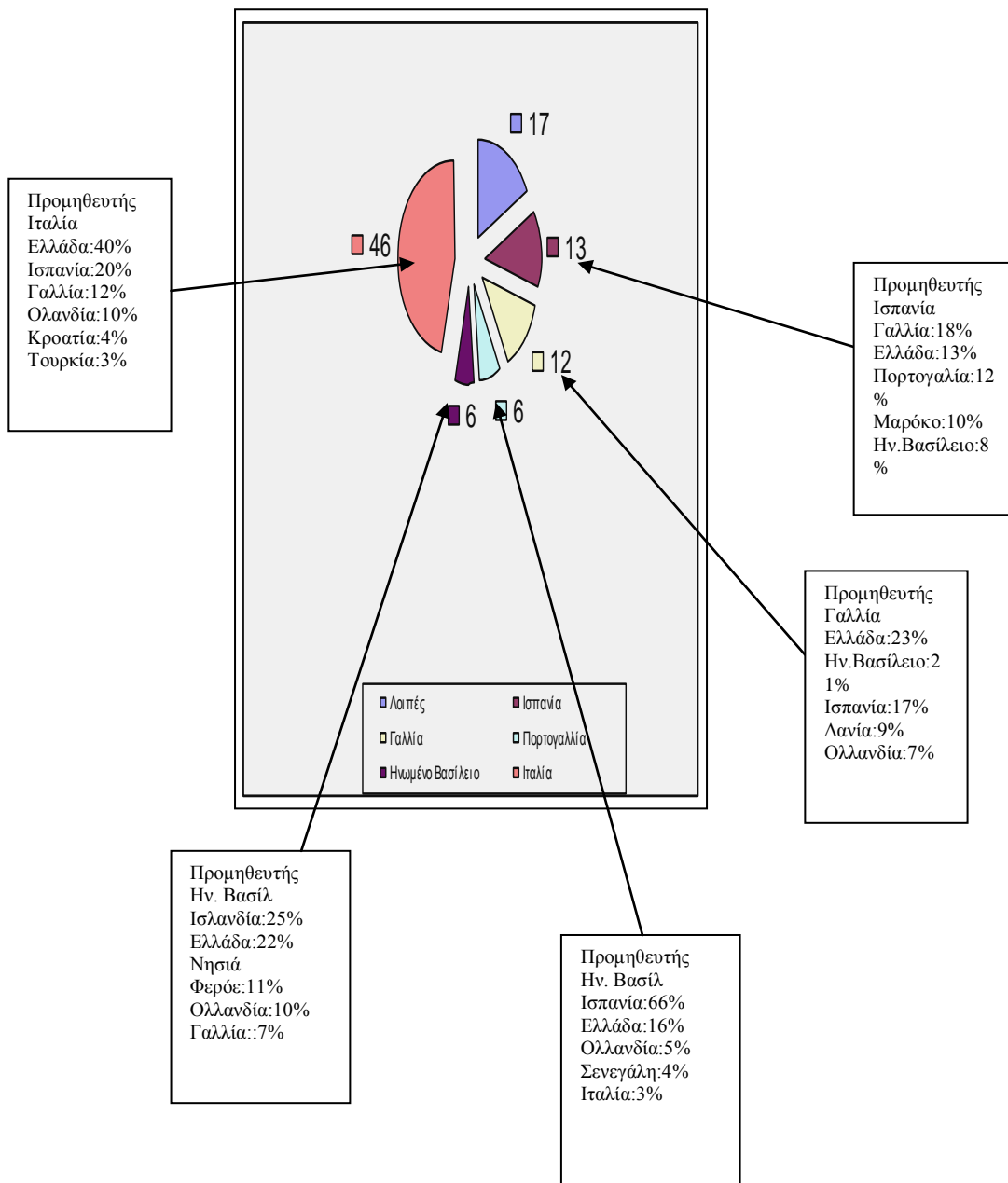
Συγκεντρωτικά και πιο συγκεκριμένα σε σχέση με τους βασικούς ανταγωνιστές της Ελλάδος σε επίπεδο εμπορίας των αγροτικών προϊόντων, αναφέρονται για τη περίοδο 2012-2013 παρακάτω τα ακόλουθα στοιχεία.

Η Ισπανία όπως έχει ήδη αναφερθεί αποτελεί το βασικό ανταγωνιστή της Ελλάδος, στα ακόλουθα προϊόντα: α) ψάρια νωπά ή σε απλή ψύξη, β) λοιπά παρασκευασμένα λαχανικά, γ) παρθένο ελαιόλαδο και πορτοκάλια, που λόγω του σημαντικού ποσοστού τους στις εξαγωγές γεωργικών προϊόντων δίνουν στην Ισπανία υψηλό συντελεστή ανταγωνισμού. Επίσης, αποτελεί το βασικό ανταγωνιστής στις φράουλες, στα μανταρίνια, κλάσματα και μίγματα από ελιές, πεπόνια, σουπιές, χταπόδια και καλαμάρια κατεψυγμένα, άλλο ελαιόλαδο και κλάσματα του, πίτες και υπολείμματα από έλαιοσπόρους, άλλα μαλάκια και υδρόβια ασπόνδυλα.

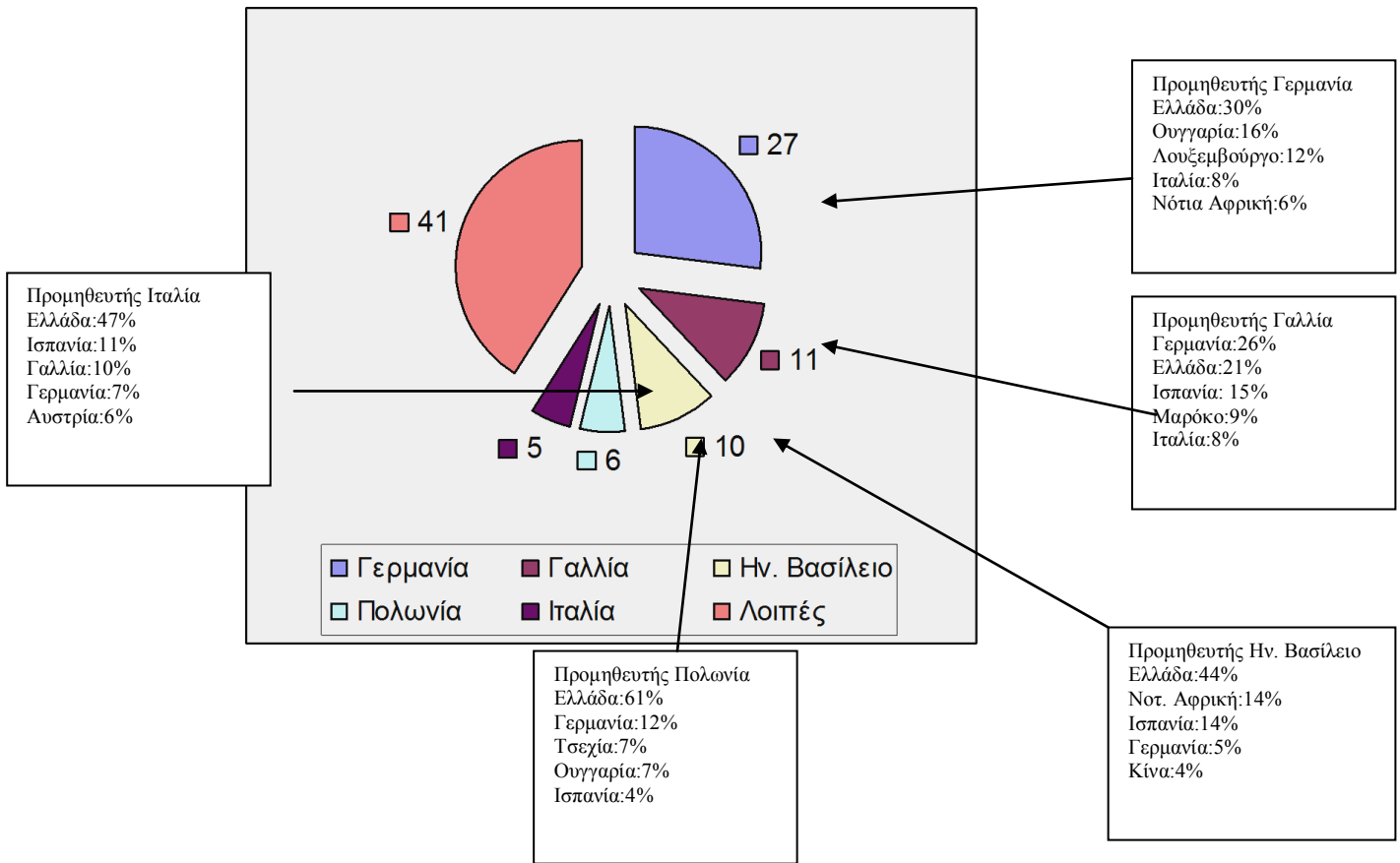
Η Ιταλία αποτελεί το βασικό ανταγωνιστή της Ελλάδος στα νωπά φρούτα με κουκούτσια, κρασιά, άλλα νωπά φρούτα, αποστάγματα και οινοπνευματώδη ποτά, άλλες ντομάτες παρασκευασμένες ή διατηρημένες, ρύζι και ντομάτες παρασκευασμένες ολόκληρες. Η Γαλλία

αποτελεί το πρώτο ανταγωνιστής στα μακαρόνια και όμοια προϊόντα, λοιπά προϊόντα αρτοποιίας, ζαχαροπλαστικής και μπισκοτοποιίας, μείγματα για την παρασκευή προϊόντων αρτοποιίας και ζαχαροπλαστικής και ψάρια ζωντανά.

Η Ολλανδία αποτελεί βασικό ανταγωνιστή στα λοιπά τυριά, σταφύλια, άλλα νωπά λαχανικά, λοιπά ζαχαρώδη παρασκευάσματα, αγγούρια και αγγουράκια νωπά ή σε απλή ψύξη και παιδικές τροφές (συσκευασίες για λιανική πώληση). Τέλος η Γερμανία στα γιαούρτια, ψάρια καπνιστά, μείγματα φρούτων ή άλλων φυτών παρασκευασμένα, μύρα, φυτικά λίπη και λάδια, μπισκότα και γκοφρέτες, παγωτά, παρασκευάσματα διατροφής με κακάο και ξύδια. Οι πέντε αυτοί βασικοί ανταγωνιστές της Ελλάδος, διατηρούν το 51,7% του συνολικού ανταγωνισμού στις χώρες των χωρών-μελών της Ε.Ε και του Ο.Ο.Σ.Α. Στα Παρακάτω γραφήματα με βάση τη μέχρι τώρα ανάλυση γίνεται ενδεικτική παράθεση γραφημάτων σχετικών με τις ανταγωνίστριες χώρες της Ελλάδος για το 2013.

Διάγραμμα 2.2-Προσδιορισμός των Ανταγωνιστριών Χωρών στην ΕΕ&ΟΟΣΑ στα Ψάρια (453 εκ € ή 3% των εξαγωγών)

Διάγραμμα 2.3-Προσδιορισμός των Ανταγωνιστριών Χωρών στην ΕΕ&ΟΟΣΑ στα Βερίκοκα, Κεράσια και Ροδάκινα (251 εκ € ή 1,7% των εξαγωγών)

Κεφάλαιο 3^ο Η θέση των Ελληνικών Αγροτικών Προϊόντων στις Ξένες αγορές

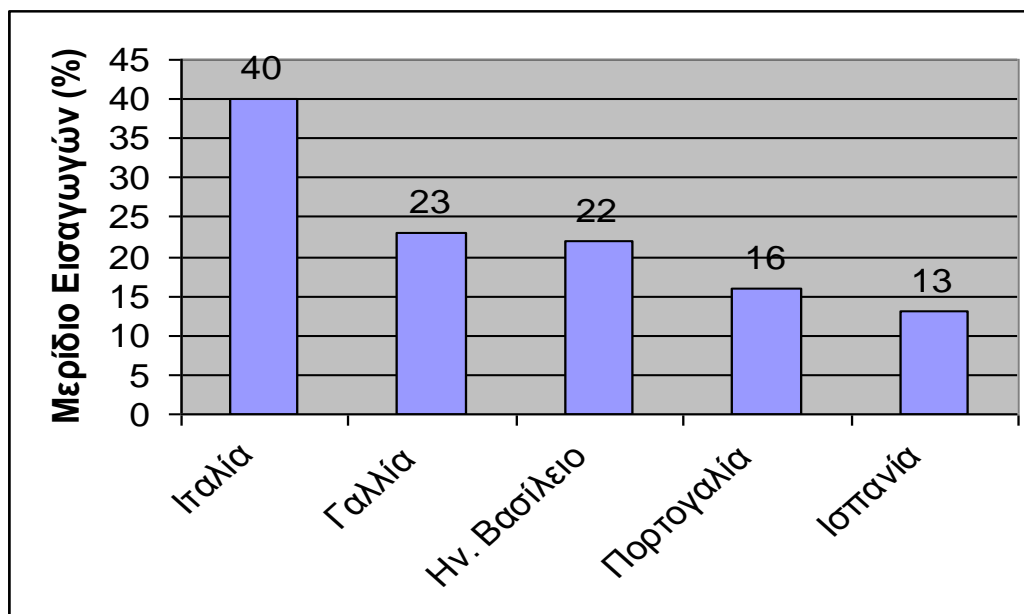
Είναι δεδομένο ότι η Ελλάδα έχει μια ευρύτερη ισχυρή παρουσία σε πολλά είδη αγροτικών προϊόντων. Στη παρούσα ενότητα θα γίνει σχετική ανάλυση με το θέμα αναφορικά με τη θέση που κατέχουν τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα στις διεθνείς αγορές.

Σε σχέση με το κάθε ένα από τα 60 βασικά αγροτικά προϊόντα προσδιορίζονται οι χώρες πελάτες της Ε.Ε και του Ο.Ο.Σ.Α στις οποίες η χώρα εντάσσεται στους πέντε πρώτους προμηθευτές.

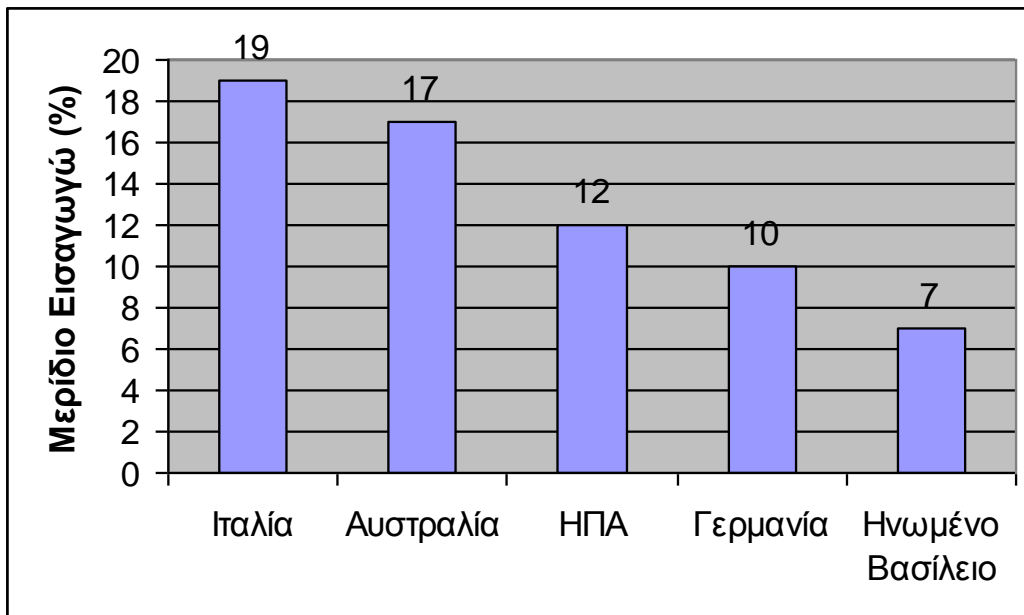
Στο παρακάτω πίνακα και στα παρακάτω διαγράμματα με βάση στοιχεία της περιόδου 2012-2013 γίνεται η παρουσίαση των αγροτικών προϊόντων, στα οποία η Ελλάδα ανήκει στους πέντε πρώτους προμηθευτές, τα ποσοστά των συνολικών, εισαγωγή που προέρχονται από τη χώρα, καθώς και η κατάταξη της Ελλάδας ως προμηθεύτρια χώρα του προϊόντος.

Προμηθευτής Κατάταξη	Χώρες	Προϊόντα
1 ^{ος}	12	43
2 ^{ος}	15	19
3 ^{ος}	15	23
4 ^{ος}	14	22
5 ^{ος}	14	19

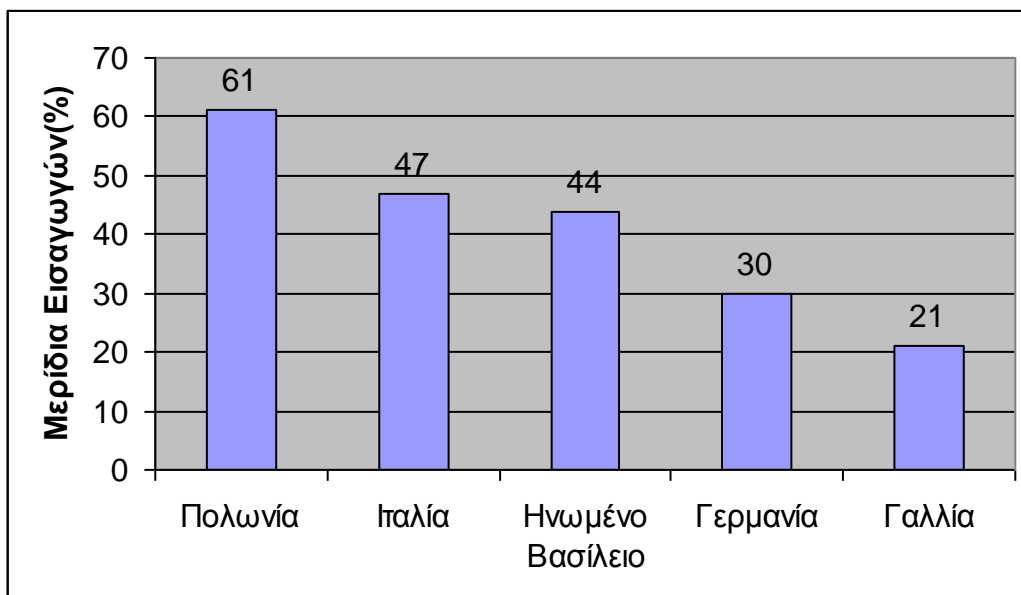
Πίνακας 3.1 Η θέση των Ελληνικών Αγροτικών Προϊόντων στις Ξένες Αγορές

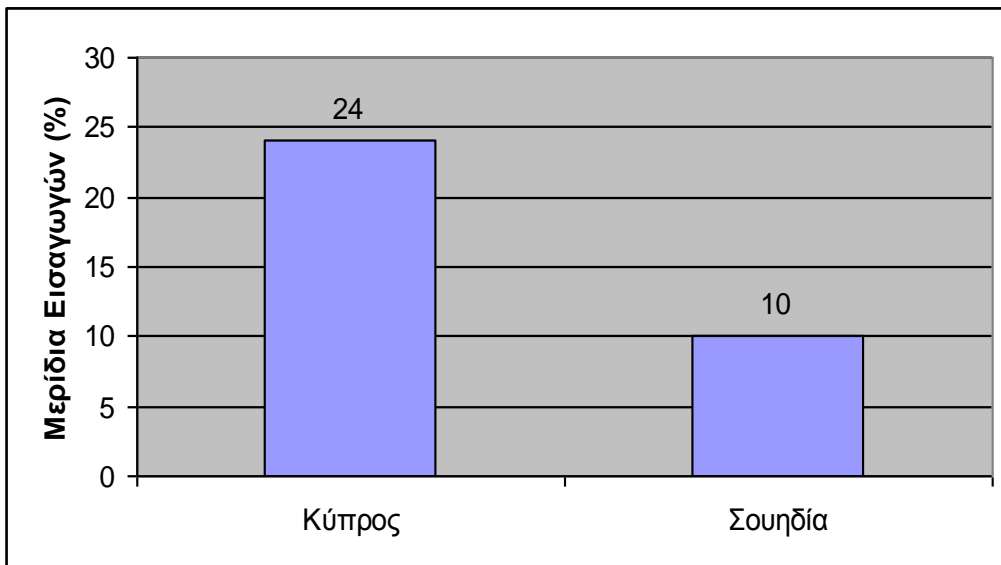
Διάγραμμα 3.1- Ψάρια νωπά ή σε απλή ψύξη: Αξία εξαγόμενων 452,6 εκατομμύρια ευρώ

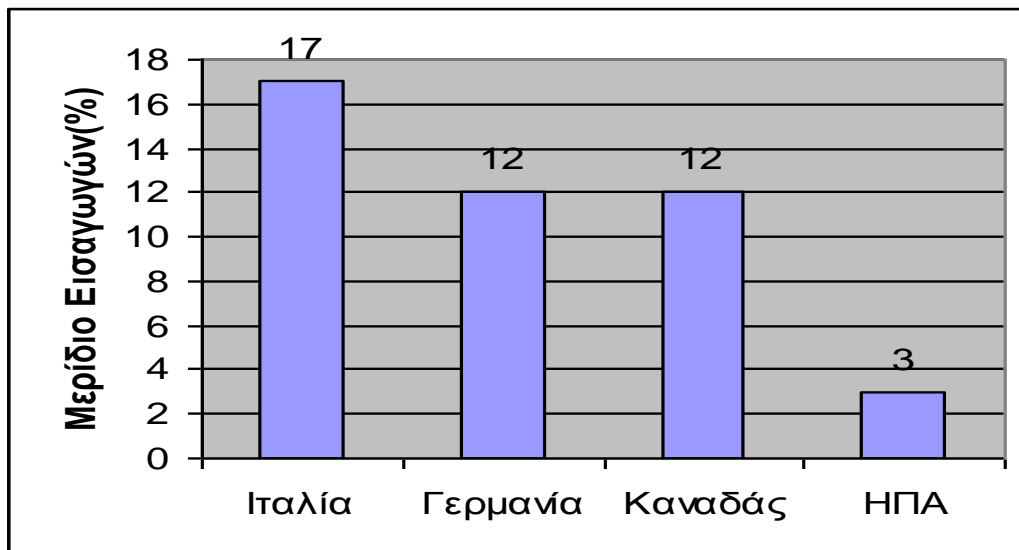
Διάγραμμα 3.2- Λαχανικά Αξία εξαγωγών 264,6 εκατομμύρια ευρώ

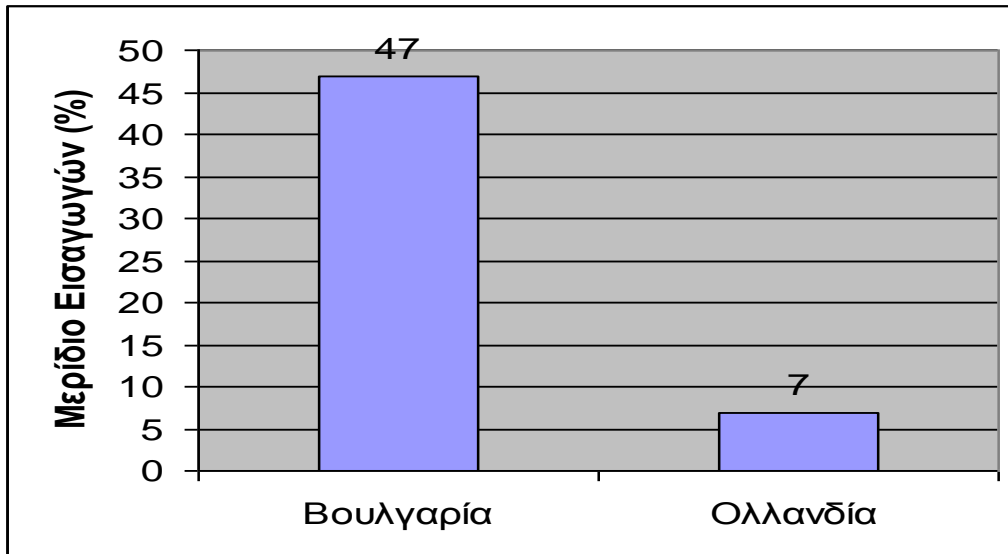
Διάγραμμα 3.3- Βερίκοκα, κεράσια 252,2 εκατομμύρια ευρώ

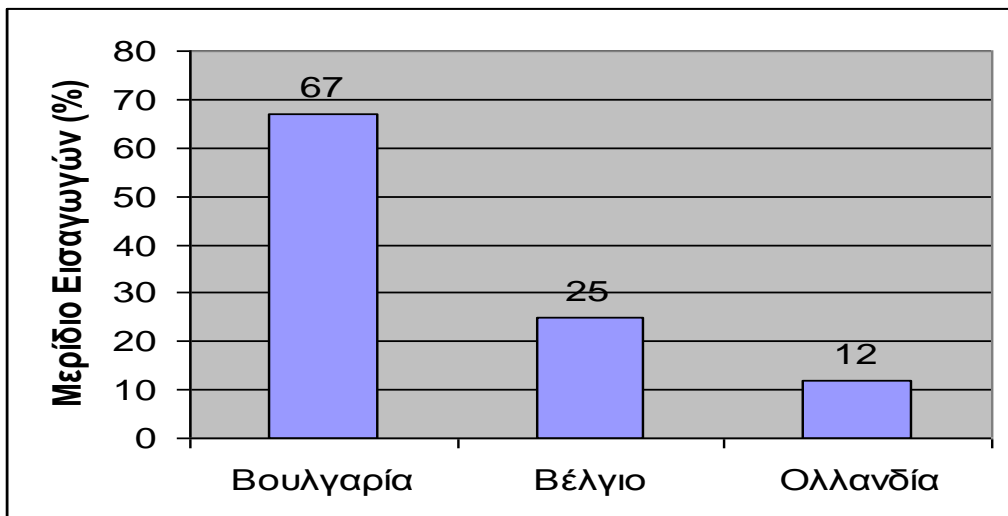
Διάγραμμα 3.4- Λοιπά τυριά 234,2 εκατομμύρια ευρώ

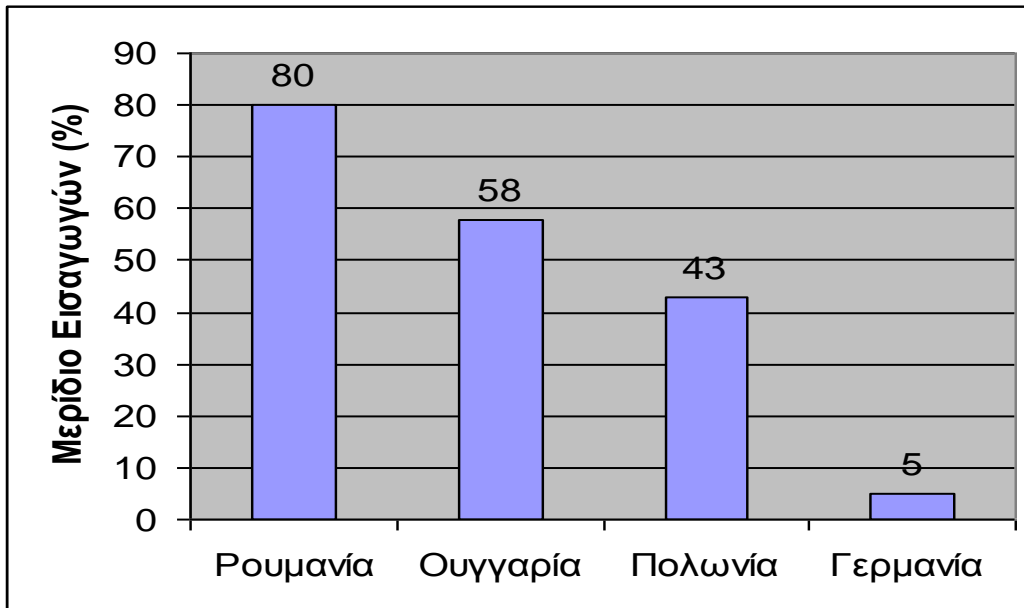
Διάγραμμα 3.5- Παρθένο ελαιόλαδο: 211,1 εκατομμύρια ευρώ

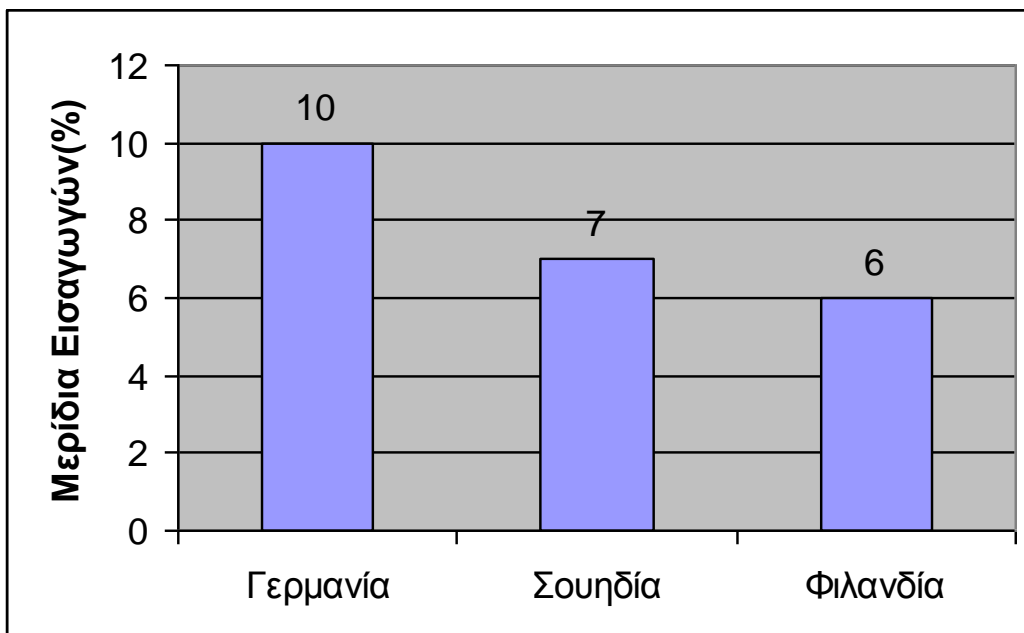
Διάγραμμα 3.6- Τσιγάρα: 180,6 εκατομμύρια ευρώ

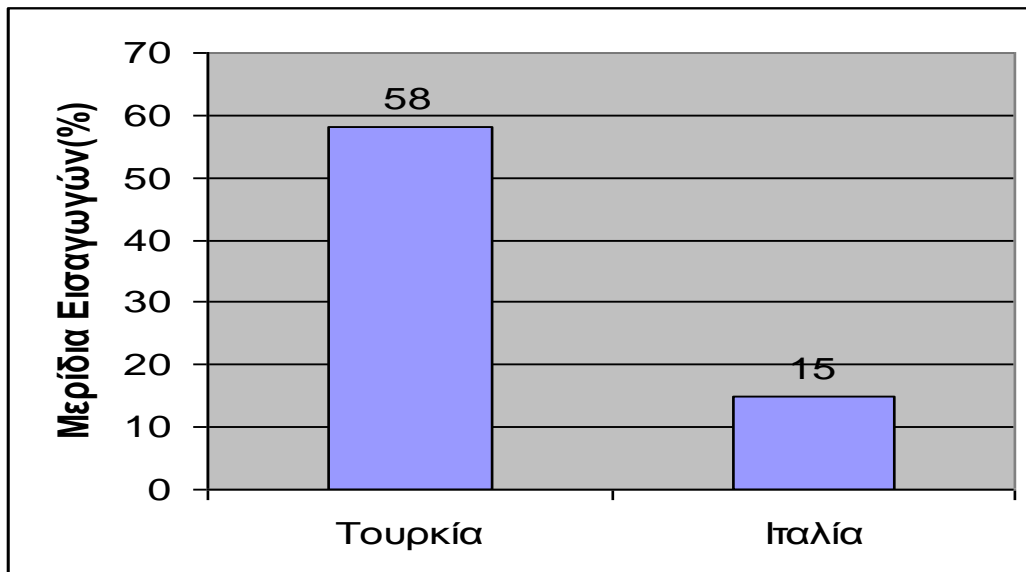
Διάγραμμα 3.7- Καπνά χωρίς αφαίρεση μίσχων: 164,7 εκατομμύρια ευρώ

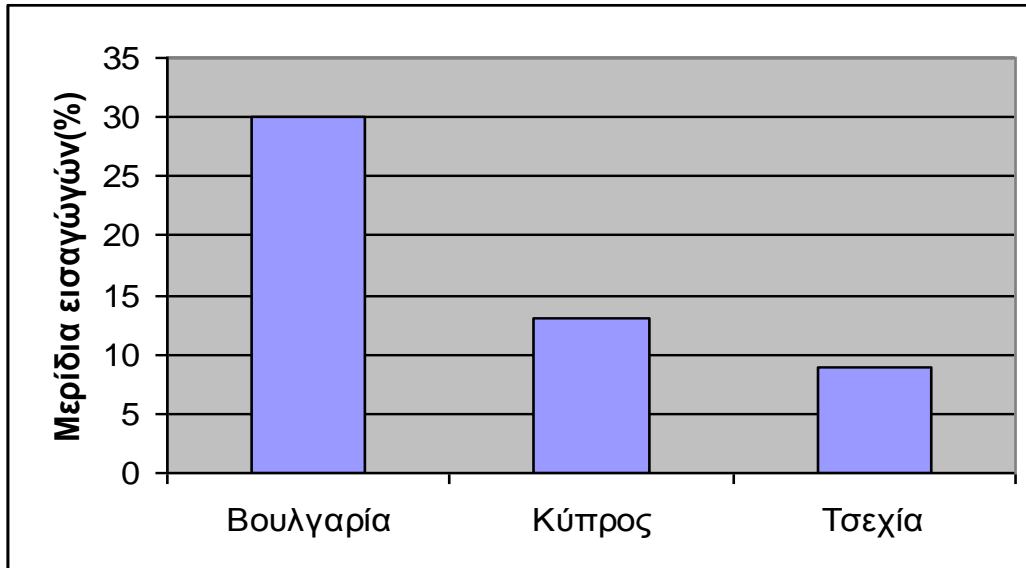
Διάγραμμα 3.8- Πορτοκάλι: 145,9 εκατομμύρια ευρώ

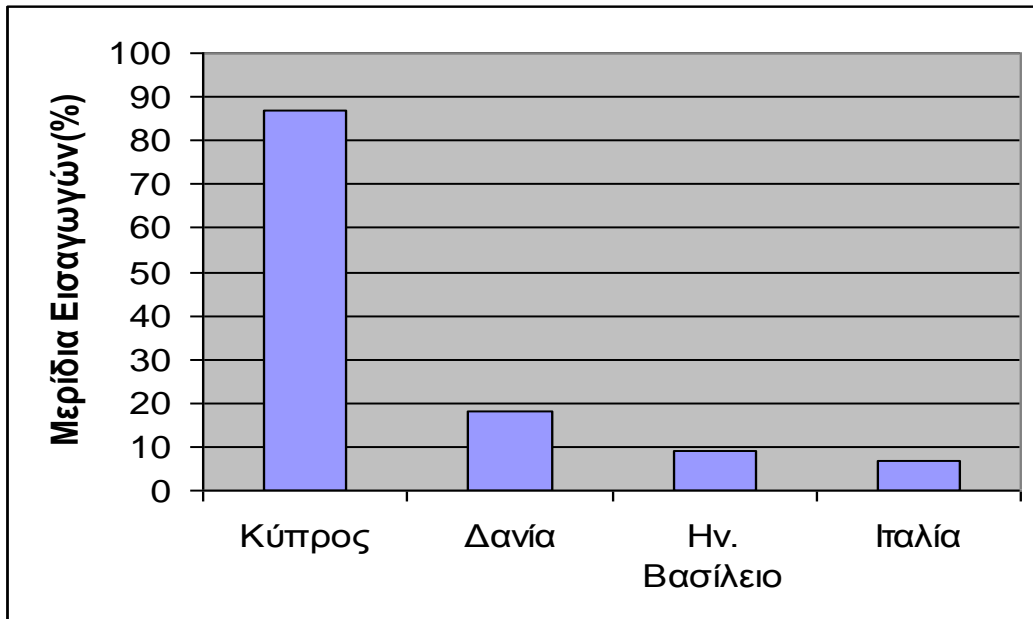
Διάγραμμα 3.9- Σταφύλια: 104,3 εκατομμύρια ευρώ

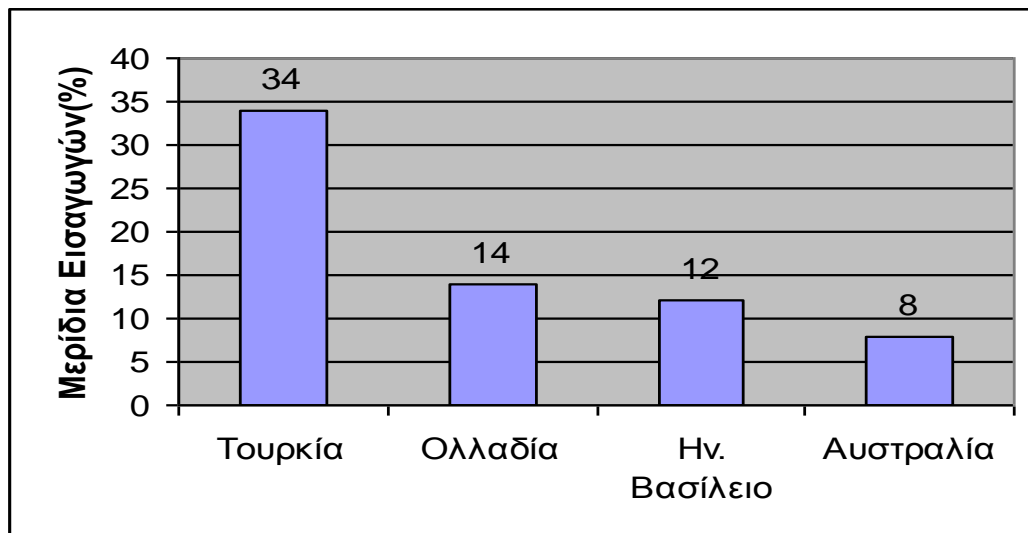
Διάγραμμα 3.10- Σιτάρι σκληρό, ανάλεστο: Αξία εξαγωγών 91,7 εκατομμύρια ευρώ

Διάγραμμα 3.11- Ζάχαρη: Αξία εξαγωγών 71,4 εκατομμύρια ευρώ

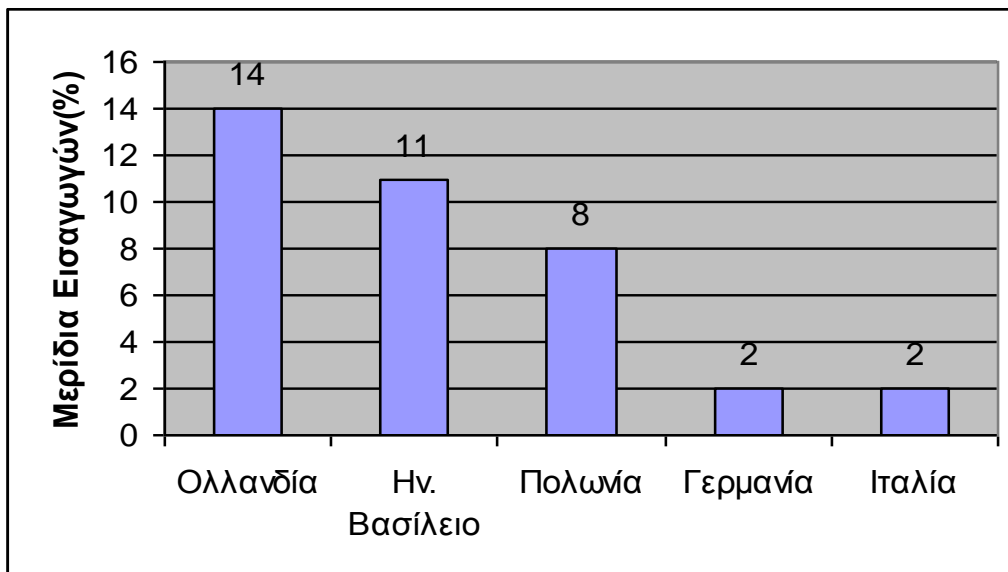

Διάγραμμα 3.12- Γιαούρτια: Αξία εξαγωγών 53,3 εκατομμύρια ευρώ

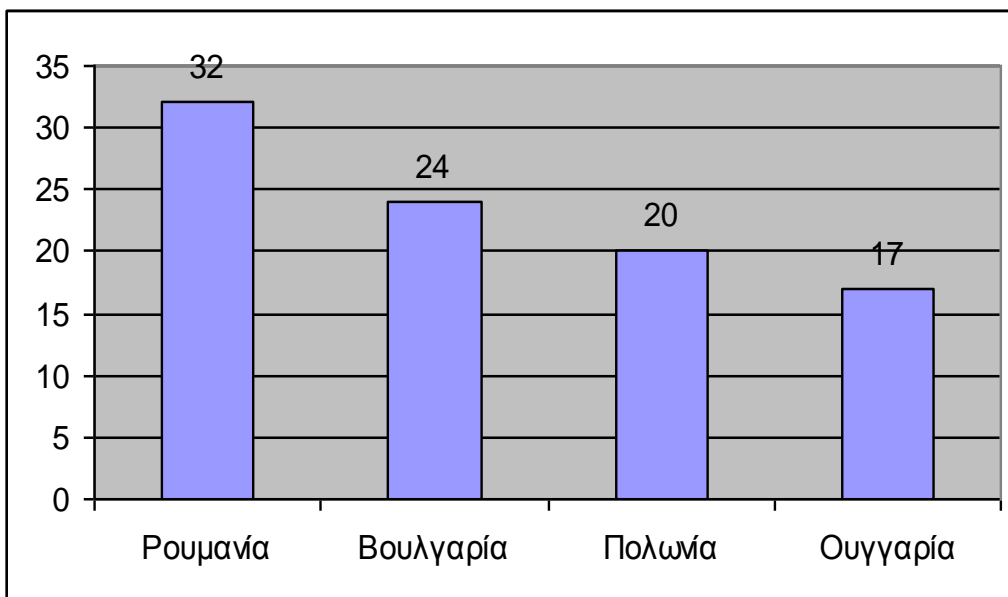

Διάγραμμα 3.13- Σταφίδες: Αξία εξαγωγών 53εκατομμύρια ευρώ

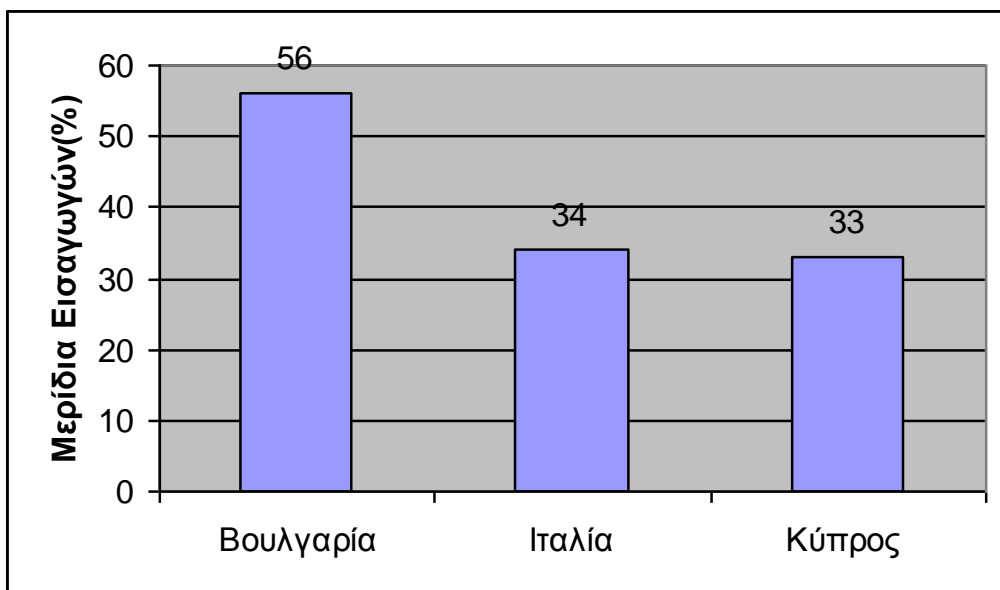

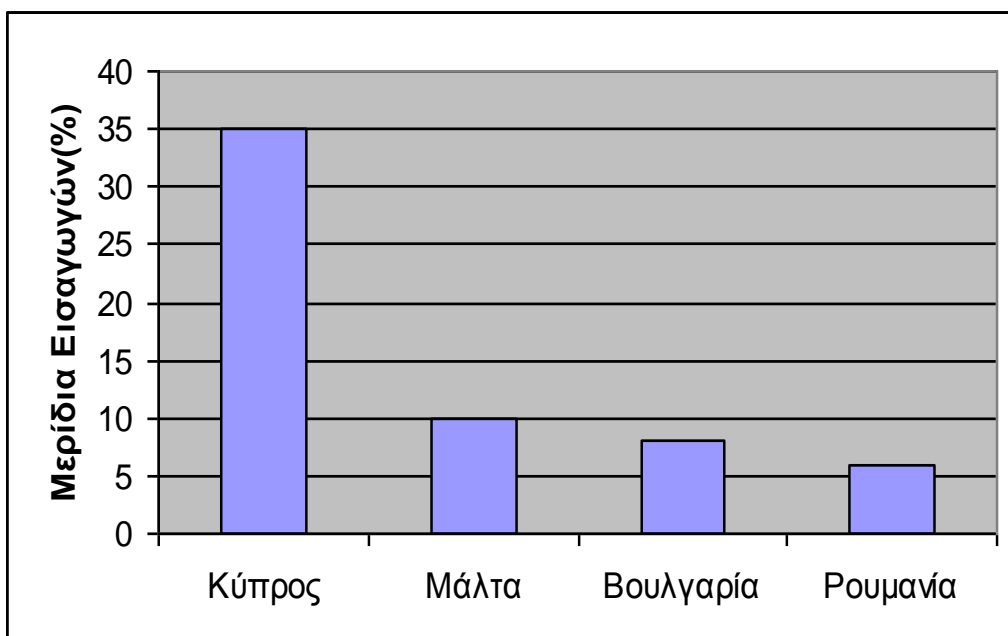
Διάγραμμα 3.14- Σταφίδες: Αξία εξαγωγών πενήντα τρία εκατομμύρια ευρώ

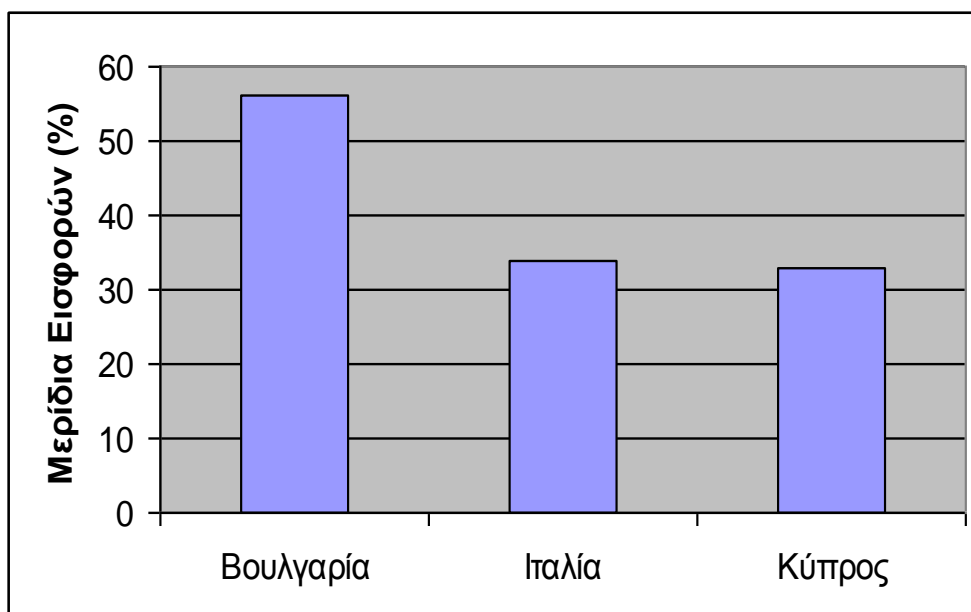
Διάγραμμα 3.15- Ρύζι, Μισολευκό., κ.λ.π: Αξία εξαγωγών. 46.5 εκατομμύρια ευρώ

Διάγραμμα 3.16- Φράουλες, Νωπές: Αξία εξαγωγών. 35,4 εκατομμύρια ευρώ

Διάγραμμα 3.17- Νερά (Μεταλλικά και Αεριούζα): Αξία εξαγωγών. 33,5 εκατομμύρια ευρώ

Διάγραμμα 3.18- Μακαρόνια: Αξία εξαγωγών. 34,5 εκατομμύρια ευρώ

Οι παραπάνω αναλύσεις περιορίστηκαν στα αγροτικά προϊόντα που οι εξαγωγές τους το 2012-2013 ξεπέρασαν τα 10 εκατομμύρια ευρώ και οι χώρες προς τις οποίες αναφέρονται είναι οι πέντε πρώτοι πελάτες χώρες-μέλη της Ε.Ε και του Ο.Ο.Σ.Α και η Ελλάδα περιλαμβάνεται στους πέντε πρώτους προμηθευτές. Μέσα από τη παραπάνω ανάλυση διαπιστώνεται ότι η Ελλάδα ως βασικός προμηθευτής πολλών αγροτικών προϊόντων έχει σημαίνουσα παρουσία στις ξένες αγορές.

Είναι δυνατόν να ενισχύσει τη θέση της σε περισσότερες αγορές και σε αγροτικά αγαθά πιο υψηλής προστιθέμενης αξίας. Η Ελλάδα έχει περιθώριο να καταστεί βασικός προμηθευτής αγροτικών αγαθών

αναπτύσσοντας στρατηγικές και επιχειρησιακά σχέδια τα οποία θα εστιάζουν στους ακόλουθους στόχους:

Τη σημαντική αύξηση των εξαγωγών των επώνυμων τυποποιημένων και πιστοποιημένων προϊόντων σε βάρος των εξαγωγών χύμα προϊόντων, όπως: ελαιόλαδο, οπωροκηπευτικά (νωπά και μεταποιημένα) οίνοι και κατά προτεραιότητα οίνοι ποιότητας (Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας – ΟΠΑΠ - VQPRD, Ονομασίας Προέλευσης Ελεγχόμενης - ΟΠΕ, ονομασίας κατά παράδοση και τοπικοί οίνοι), Γαλακτοκομικά, διάφορα άλλα γεωργικά προϊόντα εθνικής σημασίας (π.χ. αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά).

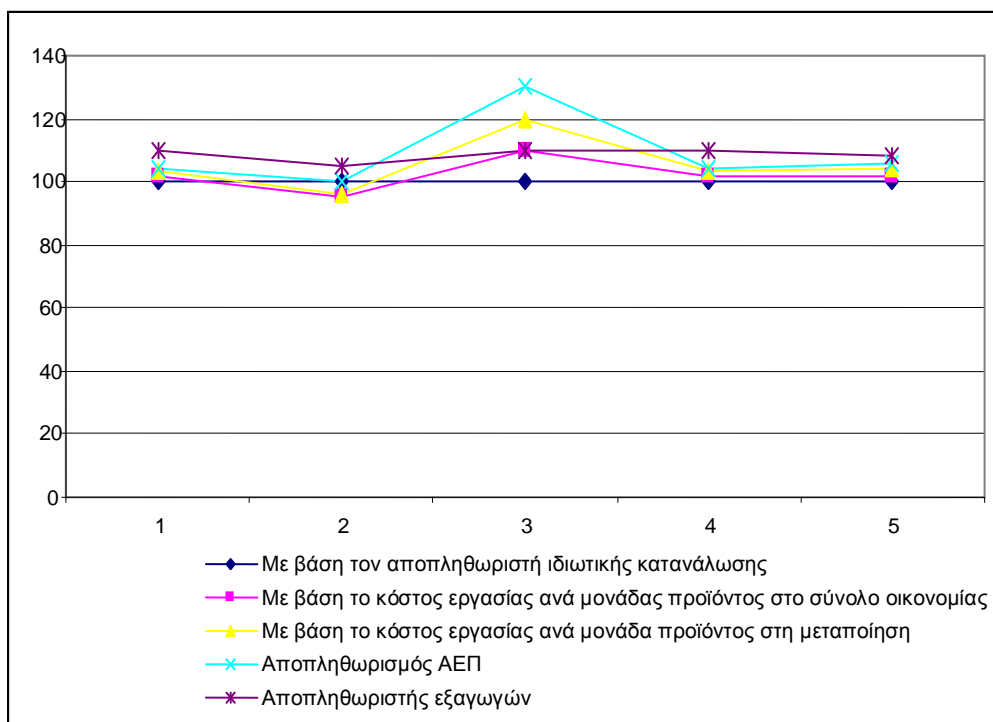
Κεφάλαιο 4^ο Δείκτη ανταγωνιστικότητας στο κλάδο των αγροτικών προϊόντων

Αναφορικά με το χρονικό διάστημα 2013-2014, σε σχέση με την σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία ως προς την ευρωπαϊκή ένωση είναι εμφανές ότι η ανταγωνιστικότητα καλυτέρευσε στο εργασιακό μοναδιαίο κόστος ενώ επιδεινώθηκε σε όρους τιμών, σε σχέση με τις εξαγωγές.

Η εξελικτική πορεία σε σχέση με τη πίεση σε μισθοδοσίες και κοστολόγια εργασιών, δε μεταφράστηκε σε οφέλη στις τιμές των εξαγωγών, προκειμένου να έχουν μεγαλύτερο ανταγωνισμό κερδίζοντας περισσότερα μερίδια στο κλάδο.

Το Διάγραμμα 4.1 που ακολουθεί στην επόμενη σελίδα απεικονίζει την ύπαρξη ενός συνόλου διαρθρωτικών χαρακτηριστικών του ελληνικού παραγωγικού συστήματος που εκφράζουν τη διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα και τις ελλείψεις διευρύνοντας τα υπάρχοντα μερίδια του διεθνή κλάδου.

Ακόμα προσδιορίζεται το είδος της επίπτωσης που μπορεί να έχουν μέτρα περιορισμού του μισθολογικού κόστους και απελευθέρωσης του εργασιακού κλάδου στην άνοδο των εξαγωγικών επιδόσεων στην οικονομία.

Διάγραμμα 4.1- Πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία Ελλάδος έναντι των χωρών της Ε.Ε Πηγή: Eurostat

Σύμφωνα με τις εμπορικές ανταλλαγές, ο δείκτης ανταγωνιστικότητας σε διεθνές επίπεδο που απεικονίζεται στο παρακάτω (Διάγραμμα 4.2) και στα τέσσερα από τα πέντε κράτη έχει αρνητικό πρόσημο, μέσα από την ανταγωνιστική δυνατότητα που οδηγεί σε έλλειμμα εμπορικών συναλλαγών.

Στον ελλαδικό χώρο ο δείκτης Balassa έχει αρκετά χαμηλότερη τιμή σε σχέση με τα άλλα κράτη. Στο διάστημα μεταξύ 2001-2008 η επέκταση των δημοσιονομικών ελλείψεων σχετίστηκε με την συρρίκνωση των διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών, ούτως ώστε να προκληθεί η αλλαγή της παραγωγής από τα

εμπορεύσιμα στα μη εμπορεύσιμα αγαθά παρουσιάζοντας έλλειμμα σε διεθνείς συναλλαγές.

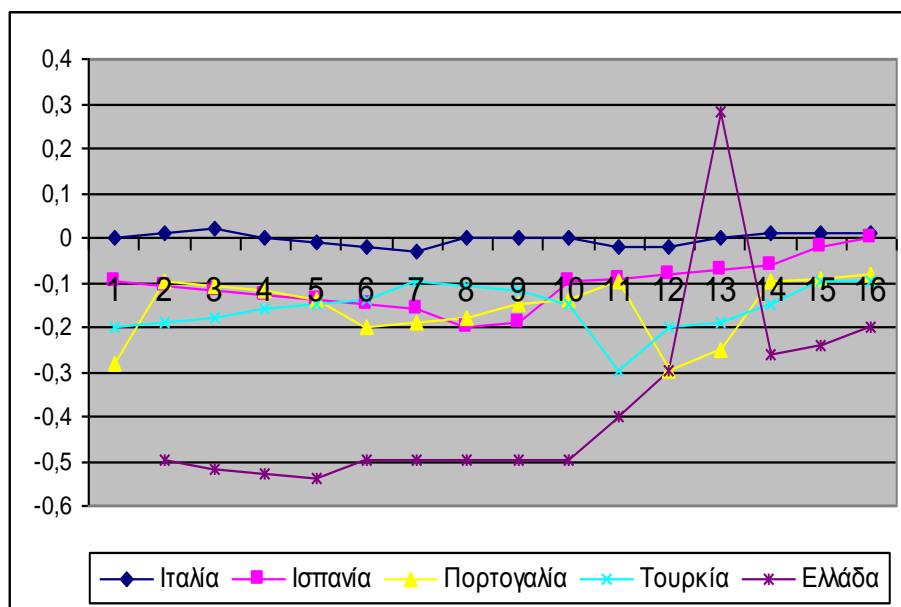
Η Ελλάδα λειτουργούσε μέσω δανεισμού σε κράτη του εξωτερικού, χρησιμοποιώντας περισσότερο από όσο της επέτρεπε το παραγόμενο εισόδημα. Από τη στιγμή που η εγχώρια ζήτηση σημείωσε άνοδο στο εσωτερικό, οι εταιρίες εξασφάλισαν σημαντική κερδοφορία έστω και με περιορισμένο ανταγωνισμό.

Η καλύτερευση που παρουσιάζει ο δείκτης έπειτα το 2009 (Διάγραμμα 4.2) έχει να κάνει, όπως σημειώνεται στη συνέχεια, με τη μείωση των εισαγωγών. Η πτώση των εισαγωγών έχει να κάνει με τη παραγωγή και την πτώση της ζήτησης.

Η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική προκάλεσε ορισμένη καλύτερευση της ανταγωνιστικότητας μέσα από τη πτώση του κόστους εργασίας, όμως αυτό που κυρίως εκφράζεται μέσα από τη καλύτερευση του εμπορικού ισοζυγίου είναι οι υφεσιακές επιπτώσεις της κρίσης. Είναι άξιο αναφοράς, ότι ταυτόχρονα με την ανταγωνιστική πορεία, μεγάλη σημασία έχει και η εξέλιξη των εξαγωγών των ελληνικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές.

Είναι εμφανές ότι η καλύτερευση σε θέματα ανταγωνιστικότητας που φαίνονται στο διάγραμμα 4.2 που ακολουθεί, είναι αίτιο της πτώσης του μισθολογικού

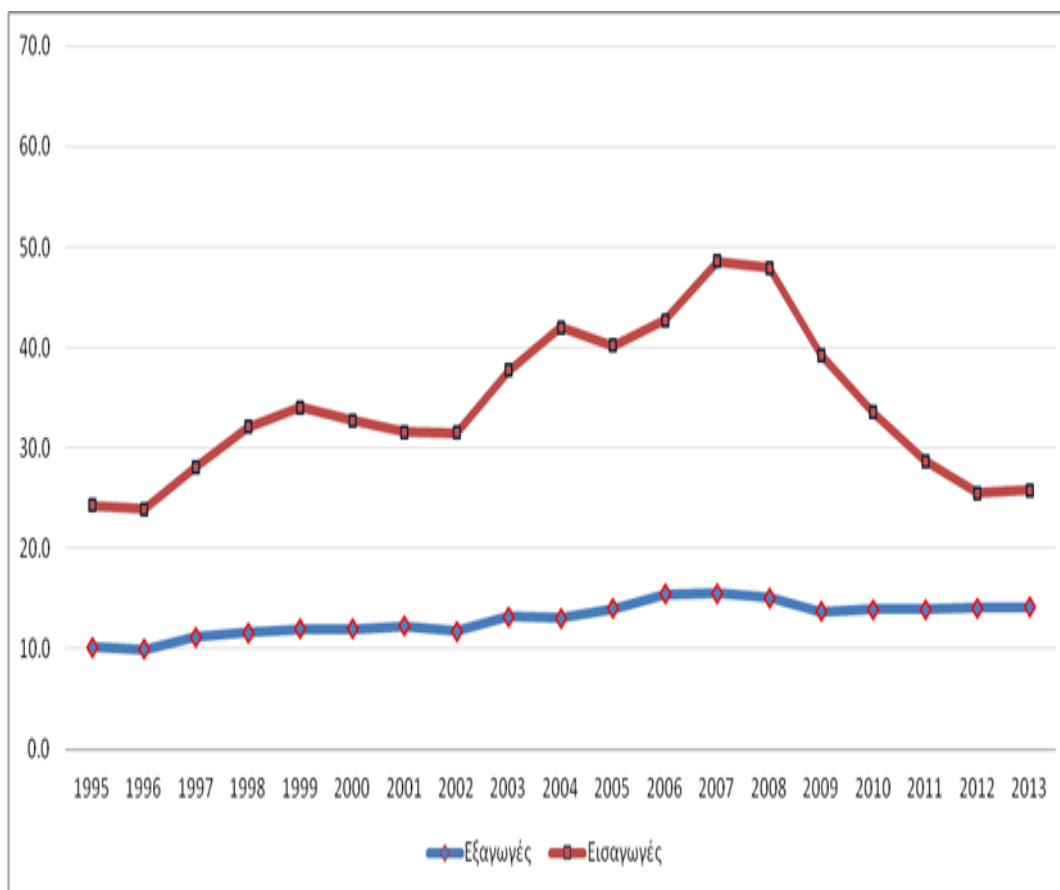
κόστους το οποίο είναι δυνατόν να εξυπηρετεί εν μέρει την βελτίωση των εξαγωγών.

Διάγραμμα 4.2- Διαχρονική εξέλιξη του δείκτη Balassa Πηγή: Eurostat

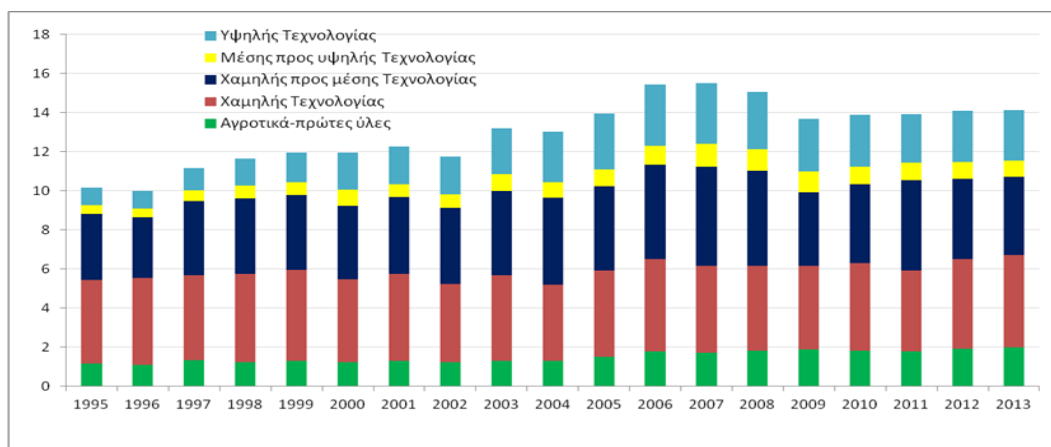
Πιο αναλυτικά οι ελληνικές εξαγωγές δεν αυξήθηκαν ιδιαίτερα στο χρονικό διάστημα της οικονομικής κρίσης παρά τις όποιες επεμβάσεις στον κλάδο εργασίας. Το ίδιο διάστημα παρατηρούνται με αντίθετα αποτελέσματα για τις εισαγωγές όπου είχαν έντονη πτώση όπως φαίνεται στο διάγραμμα 4.3.

Διάγραμμα 4.3 Διαχρονική εξέλιξη εισαγωγών και εξαγωγών εμπορεύσιμων προϊόντων, 1995-2013, σε δισ. €, σταθερές τιμές 2010 Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΟΟΣΑ

Στο διάστημα της οικονομικής κρίσης και ενώ ελήφθησαν μέτρα μείωσης των μισθοδοσιών, υπάρχει ανοδική συμμετοχή των αγροτικών προϊόντων και πτώση στη συμμετοχή των προϊόντων χαμηλής και μεσαίας τεχνολογίας.

Διάγραμμα 3.4 -Διαχρονική εξέλιξη εξαγωγών κατά κατηγορία προϊόντων 1995-2013, σε δις €, σταθερές τιμές 2010

Τα εξαγωγικά μερίδια της ζώνης του ευρώ ελαχιστοποιούνται, ενώ αντίθετα, αυξάνονται τα μερίδια των εξαγωγών που ορίζονται στα γειτονικά κράτη εκτός Ε.Ε (Πίνακας 2). Ένα μέρος του μεριδίου που χάνει η Ελλάδα από τη ζώνη του ευρώ το κερδίζει από τα υπόλοιπα κράτη της Ε.Ε. και τον υπόλοιπο κόσμο, που δε συμμετέχουν στην νομισματική ένωση (Πίνακας 1) (Ζωγραφάκη, 2015).

Η στροφή των ελληνικών εξαγωγών σε εναλλακτικούς προορισμούς λόγω του αυξημένου ανταγωνισμού στους κλάδους της Ε.Ε. και κυρίως στη ζώνη του ευρώ, υποβοηθήθηκε από την έντονη παρουσία ελληνικών επιχειρήσεων.

Πίνακας 1. Ποσοστιαία διάρθρωση εξαγωγών με βάση τα προϊόντα και τις περιοχές

ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ						
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ			ΕΞΑΓΩΓΕΣ		
	A	B	Γ	A	B	Γ
ΖΩΝΗ ΕΥΡΩ	51,7	50,3	47,8	12,6	14,3	17,9
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ Ε.Ε	13,9	20,9	22,9	6,9	7,9	10,9
ΗΠΑ ΙΑΠΩΝΙΑ	8,7	7,0	4,0	17,0	17,3	14,5
ΚΙΝΑ ΡΩΣΙΑ	1,6	3,4	4,6	5,3	11,3	16,3
ΥΠΟΛΟΙΠΟΣ ΚΟΣΜΟΣ	24,1	18,3	20,7	10,8	8,0	9,9
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0	100,0	10,9	10,9	13,5

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΟΟΣΑ

Επομένως, σύμφωνα με τα ανωτέρω, η προσπάθεια υποτίμησης στην ελληνική οικονομία μέσα από τη πτώση του μισθολογικού κόστους, δεν είχε τα αναμενόμενα πορίσματα.

Είναι γεγονός ότι μια μικρή επάνοδος των εξαγωγών σε επίπεδα μικρότερα εκείνων προ κρίσης, χάνονται μερίδια από τις παραδοσιακές ελληνικές αγορές που οι συναλλαγές γίνονται σε ευρώ και κερδίζονται μερίδια από καινοτόμους κλάδους, σε κράτη όπως η Κίνα, η Ρωσία, τα Βαλκάνια και Τουρκία.

Σύμφωνα με τη διάκριση που αντανακλά τα τεχνολογικά στοιχεία που σχετίζονται με τις ομάδες προϊόντων, είναι γεγονός ότι στο διάστημα της κρίσης η μικρή αύξηση των εξαγωγών σχετίζεται με ελληνικά προϊόντα που εκφράζονται από μικρή τεχνολογική ένταση.

Το εν λόγω στοιχείο εκφράζει ότι το παραγωγικό σύστημα στηρίζεται σε αδύναμες τεχνολογικές βάσεις όμως η ελληνική οικονομία οφείλει να επιτυγχάνει ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα τη φθηνή εργασία ως πρώτο μέλημα. Επίσης είναι σκόπιμο να ενδιαφερθεί για ενέργειες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και παραγωγικότητας, προκειμένου να εξασφαλίσει και την διεξόδου σε δυναμικούς κλάδους.

Είναι γεγονός ότι υφίστανται αναπτυγμένα τεχνολογικά κράτη, επιτυγχάνοντας άνοδο στην παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα. Η ελληνική οικονομία πριν τη οικονομική κρίση δεν είχε ζητήματα χαμηλών εργασιακών αμοιβών δίχως όμως να έχει πετύχει ένα υψηλό επίπεδο παραγωγικότητας. Στη σημερινή εποχή βρίσκεται και πάλι σε συνθήκες χαμηλών εργασιακών αμοιβών.

Συμπεράσματα

Η Ελλάδα με βάση τη παραπάνω ανάλυση και τα πιο πρόσφατα στοιχεία του 2012-2013, αποτελεί το βασικό προμηθευτή αγροτικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές με σημαντική παρουσία στις περισσότερες αγορές των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ο.Ο.Σ.Α.

Η εικόνα που παρουσιάζεται μέσα από την ανάλυση των εξαγωγών 67 αγροτικών προϊόντων με αξία εξαγωγών άνω των 10 εκατομμυρίων το 2012-2013 προς τις χώρες-μέλη της Ε.Ε και του Ο.Ο.Σ.Α, είναι πολύ σημαντική. Η χώρα αποτελεί σήμερα μια από τις βασικές χώρες προμηθευτή των χωρών της Ε.Ε με ποσοστά στις εισαγωγές που φτάνουν και το 80%.

Ο αγροτικός τομέας δίνει τη δυνατότητα στην Ελλάδα να έχει σημαίνουσα παρουσία στις διεθνείς αγορές, δίνοντας της ένα διακριτό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Μπορεί όμως στο μέλλον και δεδομένης της παρούσας οικονομικής κρίσης να ενισχύσει τη θέση της σε περισσότερες αγορές και παρέχοντας αγροτικά προϊόντα υψηλότερης ποιότητας και αξίας. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να υιοθετηθούν οι ακόλουθες στρατηγικές:

1.Σημαντική αύξηση εξαγωγών των επώνυμων τυποποιημένων και πιστοποιημένων προϊόντων εις βάρος

των εξαγωγών χύμα προϊόντων, όπως ελαιόλαδο, οπωροκηπευτικά, οίνοι ποιότητας, ΟΠΑΠ, VQPRD, ΟΠΕ κ.λ.π, γαλακτοκομικά και άλλα γεωργικά προϊόντα.

2. Αύξηση των μεριδίων που κατέχει η Ελλάδα στις διεθνείς αγορές και ιδιαίτερα σε χώρες που κατέχει χαμηλά μερίδια αγοράς.

3. Διείσδυση σε νέες και αναπτυσσόμενες αγορές.

Η Ελλάδα με βάση τη παραπάνω ανάλυση και τα πιο πρόσφατα στοιχεία του 2012-2013, αποτελεί το βασικό προμηθευτή αγροτικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές με σημαντική παρουσία στις περισσότερες αγορές των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ο.Ο.Σ.Α.

Η εικόνα που παρουσιάζεται μέσα από την ανάλυση των εξαγωγών 67 αγροτικών προϊόντων με αξία εξαγωγών άνω των 10 εκατομμυρίων το 2012-2013 προς τις χώρες-μέλη της Ε.Ε και του Ο.Ο.Σ.Α, είναι πολύ σημαντική. Η χώρα αποτελεί σήμερα μια από τις βασικές χώρες προμηθευτή των χωρών της Ε.Ε με ποσοστά στις εισαγωγές που φτάνουν και το 80%.

Ο αγροτικός τομέας δίνει τη δυνατότητα στην Ελλάδα να έχει σημαίνουσα παρουσία στις διεθνείς αγορές, δίνοντας της ένα διακριτό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Μπορεί όμως στο μέλλον και δεδομένης της παρούσας οικονομικής κρίσης να ενισχύσει τη θέση

της σε περισσότερες αγορές και παρέχοντας αγροτικά προϊόντα υψηλότερης ποιότητας και αξίας. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να υιοθετηθούν οι ακόλουθες στρατηγικές:

1. Σημαντική αύξηση εξαγωγών των επώνυμων τυποποιημένων και πιστοποιημένων προϊόντων εις βάρος των εξαγωγών χύμα προϊόντων, όπως ελαιόλαδο, οπωροκηπευτικά, οίνοι ποιότητας, ΟΠΑΠ, VQPRD, ΟΠΕ κ.λ.π, γαλακτοκομικά και άλλα γεωργικά προϊόντα.

2. Αύξηση των μεριδίων που κατέχει η Ελλάδα στις διεθνείς αγορές και ιδιαίτερα σε χώρες που κατέχει χαμηλά μερίδια αγοράς.

3. Διείσδυση σε νέες και αναπτυσσόμενες αγορές.

Το παραγωγικό πρότυπο της χώρας θέτει ένα όριο στα οφέλη που μπορεί να προσδοκά κανείς από μια εξαγωγική επέκταση και στην επίδραση που μπορεί να έχουν περικοπές μισθών στην ανταγωνιστικότητα. Η διαρκής άρνηση όμως του πολιτικού συστήματος και του επιχειρηματικού κόσμου σε περιόδους προ κρίσης, να διαμορφώσει τις προϋποθέσεις για μια άλλου τύπου ανάπτυξη του παραγωγικού συστήματος μέσω άλλου τύπου πολιτικών και παρεμβάσεων, οδήγησε στην προσφυγή σε μέτρα συμπίεσης του μισθολογικού κόστους και απορρύθμισης της αγοράς εργασίας.

Από τη μια τα εργαλεία αυτά δεν έχουν φέρει τα αναμενόμενα για κάποιους αποτελέσματα σε επίπεδο ανταγωνιστικότητας, αλλά από την άλλη δεν μπορεί να ανατραπεί αυτού του τύπου η πολιτική εάν δεν προχωρήσουμε στον παραγωγικό μετασχηματισμό της χώρας.

Βιβλιογραφία

- Euroday. (2015) *Αλλαγές στην Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου* ζητούν οι Εξαγωγές, Ανάκτηση από: <http://www.euro2day.gr/news/economy/article/1348323/allages-sthn-pnp-zhtoyn-oi-exagogeis.html> [2015]
- Ζωγραφάκη, Σ. κ.α.(2015) *Είναι αλήθεια ότι η μείωση του μισθολογικού κόστους αρκεί για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας;* Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο
- Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ) (2013) *Η Εξέλιξη των Εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων κατά την Περίοδο 1988 - 2010, Τάσεις, Ανταγωνισμός, Μερίδια στις Ξένες Αγορές* Πανελλήνιος σύνδεσμος εξαγωγών
- Σακελλαρίδη, Χ.(2015) *Εξαγωγές 2010-2014*, Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγών - Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών
- Τράπεζα Πειραιώς. (2014) *Καλύτερες τιμές στους αγρότες με τη Συμβολαιακή Γεωργία*, Ανάκτηση από <http://www.piraeusbank.gr/el/agrotos/agrotika-nea-enimerosi/nea/agro-news-list/hmerisia> [2015]

Χαλικιάς, Ι. (2014) Εξαγωγές Αγροτικών Προϊόντων,
Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και
Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγών

Χαλικιάς, Ι., & Καλδέλλη, Π.(2013) Οι Βασικές
Ανταγωνίστριες Χώρες της Ελλάδος στις Εξαγωγές
Αγροτικών Προϊόντων προς τις Χώρες-Μέλη της
ΕΕ & ΟΟΣΑ, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών